

**Globalusis švietimas –
esama situacija, poreikiai
ir galimybės**

2020 m. Lietuva

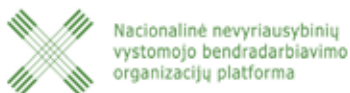
© Indrė Augutienė
© Paulius Pakutinskas
VšĮ Pasaulio piliečių akademija

Viršelyje panaudotos nuotraukos autorius Tyler Lagalo/Unsplash

© Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma / Lithuanian NGDO Platform

Leidiny s parengtas projekto „Visuomenė ir NVO – Vystomasis bendradarbiavimas ir humanitarinė pagalba“ metu. Projektas finansuojamas pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 priemonę „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“.

Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų parama šio leidinio parengimui nereiškia jos pritarimo turiniui, už kurį atsakingi jo autoriai ir negali būti laikoma atsakinga už leidinyje pateikiamos informacijos naudojimą.

Turinys

Ivadas	5
Sąvokos ir koncepcijos	6
Vystomasis švietimas	6
Globalusis švietimas	6
Globalus pilietiškumas ir globaliojo pilietiškumo ugdymas	6
Sąvokų ir koncepcijų palyginimas	7
Naudojamos santrumpos	7
Globaliojo švietimo veiklų aprėptis	8
Globaliojo švietimo daugiatermiškumas	8
Globaliojo švietimo veiklų spektras	8
Prielaidos globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtrai	11
Tarpautinis kontekstas	11
Nacionalinis kontekstas	12
<i>Globalusis švietimas vystomojo bendradarbiavimo politikos kontekste</i>	12
<i>Globalusis švietimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai</i>	13
<i>Nacionalinė globaliojo švietimo strategija</i>	13
Globalusis švietimas Lietuvoje. Esama situacija	14
Lietuvos gyventojų požiūris ir dalyvavimas globalaus vystymosi procesuose	14
<i>Gyventojų požiūris į paramos besivystančioms šalims svarbą</i>	14
<i>Gyventojų požiūris į jų asmeninį vaidmenį vystomajame bendradarbiavime</i>	15
<i>Gyventojų dalyvavimas globaliuose vystymosi procesuose</i>	16
Globalusis švietimas Lietuvos švietimo sistemoje	17
<i>Globalusis švietimas bendrosiose ugdymo programose</i>	17
<i>Globalusis švietimas mokytojų rengime ir kvalifikacijos tobulinime</i>	18
Globaliojo švietimo finansavimas Lietuvoje	19
<i>Globaliojo švietimo finansavimas Vystomojo bendradarbiavimo programos lėšomis</i>	19
<i>Globaliojo švietimo finansavimas OPV (oficialiosios paramos vystymuisi) kontekste</i>	21
(Ne)išnaudotos globaliojo švietimo galimybės	23
<i>Globalusis švietimas mokyklose</i>	23
<i>Globalusis švietimas ir neformalusis vaikų ir jaunimo ugdymas</i>	24
<i>Globalusis švietimas darbe su jaunimu</i>	24
<i>NVO vaidmuo aktualizuojant globalųjį švietimą</i>	26
Išvados ir rekomendacijos	28
Naudoti šaltiniai	29

Įvadas

Globalusis švietimas vaidina itin svarbų vaidmenį globaliuose darnaus vystymosi procesuose, o tarptautinės bendruomenės pripažįstamas ir kaip švietimo kokybės garantas. Ši švietimo koncepcija jau ne vienerius metus skinasi kelią ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo, švietimo, jaunimo politikoje.

Kokia yra esama globaliojo švietimo situacija Lietuvoje? Kas sudaro prielaidas globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtojimui Lietuvoje? Ar išnaudojame visas globaliojo švietimo galimybes? Ar užtikriname tinkamą globaliojo švietimo finansavimą? Šioje studijoje pabandydysime į šiuos klausimus atsakyti.

Sąvokos ir koncepcijos

Įvairiuose moksliniuose straipsniuose, politikos gairėse ir švietimo standartuose galime rasti ne vieną sąvoką ir apibrėžimą globaliajam švietimui apibūdinti. Tai vystomasis švietimas, globalus mokymas(is), globalaus vystymosi švietimas, globalaus pilietiškumo ugdymas. Žemiau aptarsime keletą iš paminėtų sąvokų.

Vystomasis švietimas

Sąvoka vystomasis švietimas (angl. Development Education) anglakalbėse šalyse pradėta naudoti dar XX a. 8-ajame dešimtmetyje kartu su išsivysčiusių valstybių vyriausybių ir nevyriausybinių organizacijų siekiu didinti visuomenės supratimą ir paramą vystomojo bendradarbiavimo politikai ir įgyvendinamoms programoms. Ilgainiui politikai ir vystomojo švietimo praktikai įžvelgė šios veiklos edukacinę vertę: nuo visuomenės informavimo ir supratimo apie pasaulio vystymąsi didinimo pereinama prie veiklos, kuri taptų globalaus vystymosi varomąja jėga.

Vystomasis švietimas prisideda prie kovos su skurdu ir skatina darnų vystymąsi visuomenės informavimo ir švietimo veiklų pagalba, kurios yra paremtos tokiomis vertybėmis, kaip pagarba žmogaus teisėms, socialinė atsakomybė, lyčių lygybė, priklausymo globaliai visuomenei suvokimas. Jis yra paremtas idėjomis ir supratimu apie žmonių gyvenimo standartų skirtumus pasaulyje ir pastangas juos mažinti. Ši veikla skatina pilietinį dalyvavimą, kuris prisidėtų prie socialinių, ekonominių, politinių ir aplinkosauginių problemų, darančių įtaką pasaulinio skurdo egzistavimui, sprendimo ir darnios pasaulio plėtros.

2005 m. priimtą Europos konsensuą dėl vystymosi papildančiame dokumente dėl vystomojo švietimo plėtros teigiama, kad vystomasis švietimas siekia sudaryti sąlygas visiems Europos piliečiams geriau suprasti pasaulinius vystymosi klausimus, jų svarbą vietas ir asmeniniam gyvenimui, įgalinti jų, kaip šio glaudžiai susijusio ir nuolat besikeičiančio pasaulio gyventojų, aktyvų veikimą, prisidedantį prie teisingo ir darnaus pasaulio kūrimo.

Globalusis švietimas

Sąvoką globalusis švietimas (angl. Global Education) plačiai savo politiniuose dokumentuose ir metodiniuose leidiniuose naudoja Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centras (ET ŠPC). Sąvoka pradėta naudoti dar 1997 m. pirmojoje Globaliojo švietimo chartijoje, o vėliau išplėtotą Mastrichto globaliojo švietimo deklaracijoje, priimtoje 2002 m. Šiuose dokumentuose globalusis švietimas apibrėžiamas kaip švietimas, padedantis žmonėms atverti akis, skatinantis jų mintis apie globalaus pasaulio realijas, ir raginantis veikti, kad pasaulyje būtų daugiau teisingumo, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms. Globalusis švietimas apima tokias švietimo koncepcijas kaip vystomasis švietimas, žmogaus teisių švietimas, švietimas darniam vystymuisi, švietimas taikai ir konfliktų prevencijai, tarpkultūrinis mokymasis. Ši švietimo koncepcija taip pat atneša globalią dimensiją į pilietiškumo ugdymą.

Globalus pilietiškumas ir globaliojo pilietiškumo ugdymas

Globalus pilietiškumo (angl. Global Citizenship) ir globaliojo pilietiškumo ugdymo (angl. Global Citizenship Education) sąvokas pasiūlė UNESCO. Globaliojo pilietiškumo sąvokos kilimas siejamas su vis didėjančia šalių tarpusavio priklausomybe ekonominėje, kultūrinėje, socialinėje srityse, atsirandančia dėl augančios tarptautinės prekybos, migracijos, komunikacijos priemonių plėtros ir kitų globalių reiškinų. Jis taip pat siejamas su kylančiu piliečių rūpesčiu globalios gerovės kūrimu ir suvokimu, kad gerovės užtikrinimas globaliu lygiu daro įtaką žmonių gerovei vietas ir nacionaliniame lygmenyje.

Globalus pilietiškumas yra moralinė kategorija, kuriama žmogaus asmeninio santykio su pasauliu. Jis suprantamas kaip asmens suvokimas, kad jis priklauso pasaulio bendruomenei, „globalaus požiūrio“, sujungiančio vietinį su globaliu ir nacionalinį su tarptautiniu, skatinimas, globalių tarpusavio sąsajų supratimas ir atsakomybės už viso pasaulio žmonijos raidą prisiėmimas.

¹ Bourn, D. (n.d.). What Is Meant By Development Education? Sinergias Ed. // <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bourn-what-is-meant-by-development-education>

² European Multistakeholder Steering Group, o. (2007). *The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising*. // https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/european_consensus_development.pdf

³ Ten pat

⁴ Carvalho da Silva, M., Cabezedo, A., Cicala, F., de Bovar Black, M.L. (2019). *Global Education Guidelines. Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy makers*. Lisbon: North-South Centre of the Council of Europe.

⁵ UNESCO. (2014). *Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the Twenty-first Century*. Paris: UNESCO.

Tokiai pilietiškumo sampratai plėtoti UNESCO siūlo globaliojo pilietiškumo ugdymą, kurio pagrindinis tikslas – įgalinti besimokančiuosius įsitraukti ir prisimti aktyvų vaidmenį, kovojant su globaliais iššūkiais, ir tapti aktyviais teisingo, taikaus ir saugaus, tolerantiško, įtraukaus ir darnaus pasaulio kūrėjais.

UNESCO taip pat pripažįsta, kad globaliojo pilietiškumo ugdymas yra daugialypė švietimo koncepcija, apimanti tokių disciplinų, kaip žmogaus teisių ugdymas, švietimas taikai, švietimas darniam vystymuisi, švietimas tarptautiniam supratimui (angl. education for international understanding), nuostatas ir metodikas. Ši švietimo koncepcija taip pat skatina smalsumo, solidarumo ir bendros atsakomybės už pasaulį vertybių sklaidą besimokančiųjų tarpe.

Sąvokų ir koncepcijų palyginimas

Visos aukščiau aptartos švietimo koncepcijos turi savo kilmės ir raidos istoriją, nulemtą visuomenės raidos procesų ir įvairių suinteresuotų grupių įsitraukimo į jų plėtojamą. Nepaisant to, jas visas jungia keletas svarbių aspektų:

- **Tikslai:** visos trys aptartos švietimo koncepcijos siekia tų pačių tikslų – prisidėti prie teisingo, taikaus, saugaus ir darnaus pasaulio kūrimo.
- **Vertybinės nuostatos:** visos aukščiau aptartos švietimo koncepcijos yra paremtos pamatinėmis pagarbos žmogaus teisėms, lygybės, socialinio teisingumo ir kt. vertybinėmis nuostatomis.
- **Pilietinė veikla:** visos aptartos švietimo koncepcijos skatina aktyvų piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą, sprendžiant globalius iššūkius.

Išanalizavę aukščiau aptartas švietimo koncepcijas, galime įvardyti ir keletą jų skirtumų:

- **Kontekstas:** vystomasis švietimas yra orientuotas į supratimo apie globalius darnaus vystymosi procesus ir globalią nelygybę didinimą, šių problemų sprendimą, santykių tarp Šiaurės ir Pietų šalių geresnį suvokimą. Tuo tarpu ET ŠPC ir UNESCO plėtojamos koncepcijos paremtos globalios žmonių ir šalių tarpusavio priklausomybės fenomenu.
- **Daugialypiškumas:** tiek ET ŠPC, tiek UNESCO siūlomos globaliojo pilietiškumo ir globaliojo švietimo koncepcijos yra itin plačios ir „persidengia“ su kitomis švietimo koncepcijomis. Tuo tarpu nors vystomojo švietimo tematika taip pat yra itin plati, ji labiau apsiriboja šalių vystymosi politikos ir vystomojo bendradarbiavimo darbotvarkių padiktuotomis realijomis.

Naudojamos santrumpos

Terminų sutrumpinimai:

- DEAR** Vystomojo švietimo ir visuomenės informavimo programa (angl. Development Education and Awareness Raising)
- DVT** Darnaus vystymosi tikslai
- EBPO** Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
- EK** Europos Komisija
- ES** Europos Sąjunga
- ET** ŠPC Europos Tarybos Šiaurės – Pietų centras
- GEFI** Inicatyva Globalusis švietimas pirmiausia (angl. Global Education First Initiative)
- GŠ** Globalusis švietimas
- JT** Jungtinės Tautos
- LR** Lietuvos respublika
- NVO** Nevyriausybinių organizacijų
- OPV** Oficialioji parama vystymuisi
- PISA** Tarptautinė mokinių pasiekimų vertinimo programa (angl. Programme for International Student Assessment)
- UNESCO** Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija
- VB** Vystomasis bendradarbiavimas

Valstybių pavadinimų sutrumpinimai:

- AT** Austrija
- BE** Belgija
- CZ** Čekija
- DE** Vokietija
- EE** Estija
- EL** Graikija
- ES** Ispanija
- FI** Suomija
- FR** Prancūzija
- IE** Airija
- IT** Italija
- LT** Lietuva
- LU** Liuksemburgas
- LV** Latvija
- PL** Lenkija
- PT** Portugalija
- SE** Švedija
- SI** Slovėnija
- SK** Slovakija

Globaliojo švietimo veiklų aprėptis

Globaliojo švietimo daugiatemisškumas

Globalusis švietimas nėra orientuotas į vieną konkrečią temą. Tai daugialypė, daugiatemė švietimo koncepcija, padedanti kiekvienam tapti atviru ir kritiškai mąstančiu žmogumi, gebančiu formuoti ir laisvai reikšti savo nuomonę bei ginti savo vertybines nuostatas. Globalusis švietimas jungia kitų koncepcijų, tokių kaip švietimas apie žmogaus teises, darnaus vystymosi švietimas, švietimas taikos užtikrinimui ir konfliktų prevencijai, tarpkultūrinis švietimas, pilietiškumo ugdymas ir kt., principus, metodiką ir teoriją. Globaliojo švietimo temomis yra skurdas, žmogaus teisės, diskriminacija, ksenofobija ir rasizmas, lyčių lygybė, darnus vystymasis, klimato kaita, socialinė ir sveikatos apsauga, švietimas, kariniai konfliktai ir taikos palaikymas, migracija ir kt. Jų aktualumas ir pasirinkimas globaliojo švietimo veikloms įgyvendinti dažnai priklauso nuo esamos geopolitinės, ekonominės ir socialinės situacijos pasaulyje ir jos poveikio šalies bei vietos bendruomenės gyvenimui.

Globaliojo švietimo veiklų spektras

Kaip jau minėjome anksčiau, globalusis švietimas nėra vienalytė koncepcija, o jos įvairių atmainų kilmę sąlygojo įvairūs istoriniai, socialiniai ir visuomeniniai reiškiniai. Kad būtų galima kuo tiksliau įvertinti šios srities įgyvendinimo ir finansavimo situaciją, svarbu aiškiai įvardyti, kokios veiklos yra priskiriamos globaliojo švietimo veikloms. Tam būtina palyginti ir įvertinti pagrindinius globaliojo švietimo veiklų tikslus, tematines sritis, pagrindinius edukacinius principus ir kt.

Kaip teigiama 2010 m. vystomojo švietimo stebėsenos ataskaitoje „DE Watch“, kurioje apžvelgiama vystomojo švietimo įgyvendinimo ir finansavimo situacija Europoje, galima išskirti kelis veiklų tipus/lygmenis, kurios gali būti įvardijamos kaip globalusis švietimas. Tai visuomenės supratimo apie vystymąsi didinimas, globalusis švietimas ir gyvenimo įgūdžių plėtojimas. Žemiau esančioje lentelėje pateikiami kiekvienos veiklos detalesni paaiškinimai.

Kitas švietimo disciplinas su globaliojo švietimu sieja keletas aspektų:

- Iš dalies besikartojantys ir vieni kitus papildantys mokymosi tikslai ir pasiekimai,
- Mokymo(si) didaktika ir metodika.

Globalusis švietimas su aukščiau įvardytomis švietimo koncepcijomis persipina keliais aspektais:

- Globalusis švietimas integruoja globalią dimensiją, taip leisdamas tyrinėti įvairių problemų (skurdo, žmogaus teisių, klimato kaitos ir kt.) apraiškas, perlipant nacionalinius interesus ir savo bendruomenės ar valstybės sienas;
- Globalusis švietimas yra paremtas globaliomis problemomis, kurios suprantamos kaip globalizacijos sukeltos socialinės, ekonominės, politinės ir aplinkosauginės problemos. Jos pasižymi tuo, kad jos paliečia didelį žmonių skaičių ne tik vienoje valstybėje, bet ir pasaulio mastu, yra aktualios daugeliui pasaulio valstybių ir reikalauja solidaraus požiūrio ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo joms spręsti.
- Globalusis švietimas yra paremtas problemų sprendimu grįsto mokymo(si) principais, įgalinančiais besimokančiuosius tyrinėti ir suprasti kompleksines problemas bei siūlyti jų sprendimo būdus.

⁶ Ten pat

⁷ Ten pat

⁸ Šiaurės (angl. Global North) šalimis vadinamos išsivysčiusios, Pietų (angl. Global South) šalimis vadinamos besivystančios valstybės

⁹ Augutienė, I. (2016). *Globalusis švietimas mokyklos gyvenime. Metodinis leidinys mokytojams ir mokyklų administracijų atstovams*. Vilnius // https://751d-4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_7676b6bbb53154022901bf4201dba790d.pdf

Paveikslas 1. Globaliojo švietimo sąsajos su kitomis švietimo koncepcijomis

Lentelė 1. Globaliojo švietimo veiklų spektras¹⁰

	Visuomenės supratimo apie darnų vystymąsi didinimas (angl. awareness raising)	Globalusis švietimas (angl. global education)	Gyvenimo įgūdžių plėtojimas (angl. enhancement of life skills)
Veiklos tikslai	Informuoti visuomenę apie darnaus vystymosi aktualijas, besivystančias šalis ir vystomojo bendradarbiavimo politiką	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti geresnį supratimą apie Šiaurės-Pietų tarpusavio priklausomybę, • Stiprinti besimokančiųjų kritinį globalių žmogaus teisių, darnaus vystymosi, aplinkosaugos, taikos ir kitų problemų vertinimą, • Stiprinti besimokančiųjų atsakomybę už pasaulio iššūkius, • Keisti jų nuostatas ir elgseną bei skatinti juos aktyviai veikti vardan socialinio teisingumo ir darnos globaliu lygiu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ieškoti ryšio tarp asmens gyvenimo, aktualijų vietos bendruomenėje ir globalių problemų; • Stiprinti besimokančiųjų kritinį mąstymą, savirefleksiją, savarankišką sprendimų priėmimą; • Plėtoti besimokančiųjų kompetencijas, reikalingas jų visaverčiam gyvenimui kompleksiniame ir dinamiškame pasaulyje; • Stiprinti gebėjimus, įgalinančius žmogų prisidėti prie pokyčių vietos ir globaliu lygmeniu.
Edukaciniai principai	Veikla orientuota į informacijos sklaidą pažinimo tikslais, o tai daroma, vadovaujantis principu „iš viršaus į apačią“, kur kiekvienas žmogus yra tik pasyvus informacijos gavėjas	Besimokantysis yra ne tik pasyvus informacijos gavėjas, bet ir aktyvus mokymosi proceso dalyvis.	Dėmesys sutelktas į mokymosi procesą, kuriame žmogus yra aktyvus jo dalyvis.
Kontekstas	Vystomojo bendradarbiavimo politika	Globalizacijos procesai	Vietos bendruomenės ir pasaulio visuomenės realijos

¹⁰ European Multi-Stakeholder Steering Group on Development Education (2010). *European Development Education Monitoring Report "DE Watch"*. Brussels // https://gene.eu/wp-content/uploads/Gene_OtherPublications-DEWatchReport.pdf

Mabuhay
MANILA ❤️
LUNNIE REISS
2016

Prielaidos globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtrai

Tarptautinis kontekstas

Tarptautinė bendruomenė dar 2012 m. pradėjo kalbėti apie globalųjį švietimą kaip švietimo kokybės užtikrinimo garantą. Pirmoji iniciatyva, kurioje globaliojo pilietiškumo plėtra įvardyta kaip prioritetas, buvo Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus Ban Ki-moon inicijuota programa Global Education First Initiative (GEFI). Kaip teigiama JT generalinio sekretoriaus pranešime, pristatančiame šią iniciatyvą, švietimas yra daug daugiau nei tik būdas integruotis į darbo rinką. **Švietimas turi galią formuoti geresnę pasaulio ateitį. Taigi ir švietimo politikos ir strategijos turėtų skatinti taiką, pagarbą ir rūpinimąsi aplinka.**¹¹

Iniciatyvos pristatyme pabrėžiama, kad tik technologiniai sprendimai, politinis reguliavimas ir finansiniai instrumentai negali padėti pasauliui vystytis darniai. Tam būtina ir žmonių mąstysenos ir elgsenos kaita. Dėl to šiandiniame pasaulyje nebeužtenka ugdyti žmonių, kurie mokėtų tik skaityti, rašyti ir skaičiuoti. Švietimas šiandien turėtų skatinti pokyčius visuomenėje, puoselėti bendražmogiškas vertybes ir atlikti pagrindinį vaidmenį, padedant žmonėms kurti teisingą, taikų ir darnų pasaulį.¹²

GEFI iniciatyva padėjo pamatus tolimesnėms diskusijoms ir sprendimams dėl globaliojo švietimo svarbos ir plėtros globaliu lygiu. 2015 m. Jungtinių tautų generalinės asamblėjos metu priimtoje naujoje Darnaus vystymosi darbotvarkėje ketvirtasis jos tikslas skirtas švietimui. **Juo siekiama, Užtikrinti visaapimančią ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Šio tikslo 4.7 uždavinyje pabrėžiama ir globaliojo švietimo svarba: iki 2030 metų užtikrinti, kad visi besimokantys asmenys įgytų žinių ir gebėjimų, reikalingų darniam vystymuisi skatinti, įskaitant, be kitų dalykų, švietimą darnaus vystymosi ir darnios gyvensenos, žmogaus teisių, lyčių lygybės, taikos ir nesmurtinės kultūros skatinimo, pasaulinės pilietybės bei kultūrų įvairovės ir kultūros indėlio į darnų vystymąsi vertinimo klausimais.**¹³

Ketvirtojo Darnaus vystymosi tikslo įgyvendinimo gaires detaliau apibrėžia 2015 m. Inčeone (Pietų Korėjoje) vykusiame Pasauliniame švietimo forume priimta deklaracija „Švietimas 2030“. Joje pabrėžiama ir globaliojo švietimo svarba taikaus ir darnaus pasaulio vystymosi procesuose. Deklaracijoje pabrėžiama, kad švietimas yra darnaus vystymosi varomoji jėga, o galimybių plėtoti žinias, gebėjimus ir vertybines nuostatas, skatinančias sveiką gyvenseną ir įgalinančias žmones priimti apgalvotus sprendimus, atliepančius lokalius ir globalius iššūkius, sudarymas yra vienas iš svarbių švietimo kokybės faktorių. Globalusis švietimas deklaracijoje paminėtas kaip švietimo koncepcija, sudaranti sąlygas švietimo kokybei gerinti.¹⁴

Globaliųjų kompetencijų ugdymo svarbą pabrėžia ir EBPO. Ji savo strateginiuose dokumentuose pripažįsta švietimo kaitos svarbą, atliepiančią tarpusavio ryšių saistomo pasaulio realijas, ir skatina švietime integruoti tokias kompetencijas, kurios yra itin svarbios kovojant su didžiaisiais globaliais iššūkiais, tokiais kaip klimato kaita, globali nelygybė, auganti įvairovė, gyventojų skaičiaus didėjimas, migracija, konfliktai ir kitos smurto apraiškos ir kt.¹⁵

Europos Sąjunga ir jos institucijos taip pat pabrėžia globaliojo švietimo ir globaliųjų kompetencijų svarbą vystymosi ir švietimo politikos dokumentuose. Naujajame Europos konsensuse dėl vystymosi „Mūsų pasaulis, mūsų orumas, mūsų ateitis“ pabrėžiama vystomojo švietimo svarba, siekiant įtraukti visuomenę į JT Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo procesus vietos ir globaliu lygmeniu ir taip prisidedant prie globaliojo pilietiškumo plėtojimo.¹⁶

¹¹ Global Education First Initiative (GEFI). *Statement from the Secretary-General* // <http://www.unesco.org/new/en/gefi/about/an-initiative-of-the-gefi/>

¹² Global Education First Initiative (GEFI). *Priority #3: Foster Global Citizenship* // <http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/global-citizenship>

¹³ Jungtinių Tautų generalinės asamblėjos rezoliucija „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ (vertimas į lietuvių kalbą) // https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/616_f0344be4d69247a960d9f29e16311d16.pdf

¹⁴ *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning...* // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>

¹⁵ OECD (2016). *E2030 Conceptual Framework: Key Competencies For 2030 (DeSeCo 2.0)* // <https://www.oecd.org/education/2030/E2030-CONCEPTUAL-FRAMEWORK-KEY-COMPETENCIES-FOR-2030.pdf>

¹⁶ *The New European Consensus on Development „Our World, Our Dignity, Our Future“. Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States Meeting within the Council, the European Parliament and the European Commission (2017)* // https://ec.europa.eu/external-relationships/european-consensus-development_en#:~:text=Together%20with%20its%20member%20countries,action%20framework%20for%20development%20cooperation.

Europos Taryba savo 2018 m. atnaujintose rekomendacijose dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų taip pat atsižvelgia į JT Darnaus vystymosi darbotvarkės nuostatas dėl kompetencijų, reikalingų šalių ir pasaulio darniam vystymuisi. Globalią perspektyvą galime įžvelgti Tarybos siūlomame pilietiškumo kompetencijos apraše, kur ji apibūdinama kaip **gebėjimas veikti kaip atsakingam piliečiui ir visapusiškai dalyvauti pilietiniame ir visuomenės gyvenime suprantant socialines, ekonomines, teises ir politines sąvokas ir struktūras, įvykius pasaulyje ir tvarumo aspektus**.¹⁷ Tarybos siūloma pilietiškumo kompetencijos samprata turi daug globaliam pilietiškumui būdingų elementų:

- Žinias apie pasaulio istorijos įvykius;
- Žinias apie tvarias sistemas, visų pirma klimato kaitą;
- Žinias apie demografinius pokyčius pasaulio lygmeniu ir pagrindines jų priežastis;
- Gebėjimą veiksmingai bendrauti su kitais asmenimis bendrojo ar visuomeninio intereso labui, įskaitant darnų visuomenės vystymąsi;
- Kritinio mąstymo, konstruktyvaus problemų sprendimo įgūdžius, taip pat įgūdžius plėtoti argumentus ir konstruktyvų dalyvavimą bendruomenės veikloje, taip pat priimant sprendimus visais – nuo vietos ir nacionalinio iki Europos ir tarptautinio – lygmenimis;
- Pamatines demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, įvairovei, atsakomybės prieš aplinką ir kt. vertybes, kurios būdingos ir globaliajam švietimui.

Naujojoje Europos žaliojo kurso strategijoje taip pat galime įžvelgti netiesioginių prielaidų, skatinančių globaliojo švietimo nuostatų, susijusių su klimato kaita ir darniu vystymusi, plėtrą. Europos Komisijos komunikate dėl žaliojo kurso įtvirtintas įsipareigojimas parengti kompetencijų sistemą, padėsiančią plėtoti ir vertinti žmonių su klimato kaita ir darniu vystymusi susijusias žinias, įgūdžius ir požiūrį. Komisija komunikate taip pat įsipareigojo teikti reikalingą mokomąją medžiagą ir sudaryti sąlygas keistis gerąja patirtimi ES mokytojų mokymo programų tinkluose.¹⁸

Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamento projekte dėl Erasmus+ programos įgyvendinimo 2021-2027 metais, taip pat pabrėžiama, kad ji **[...] prisidės prie Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslų, visų pirma ketvirtojo tikslo, siekimo [...]**.¹⁹ Tokiu būdu programa taps instrumentu ir globaliojo švietimo pamatinių nuostatų plėtrai šios programos finansuojamose iniciatyvose.

¹⁷ Europos Taryba. Tarybos 2018 m. gegužės 22 d. rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų (2018/C 189/01) // [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

¹⁸ Komisijos komunikatas. Europos žaliasis kursas (COM(2019)) // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

¹⁹ Europos Komisija. Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamentas, kuriuo sukuriama Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus“ ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1288/2013 (pasiūlymas) (2018/0191(COD)) // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0367&from=EN>

²⁰ Augutienė, I., Baltrėnienė, Z. (2014). *Globalus švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės*, Vilnius // https://751d4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_d5d2a2ec4f7f4c03b66ad20a2651d123.pdf

Nacionalinis kontekstas

Prielaidos globaliajam švietimui Lietuvoje buvo plačiai aptartos 2014 m. Pasaulio piliečių akademijos parengtoje apžvalgoje Globalus švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės.²⁰ Dera paminėti, kad pamatinės teisės aktų ir strateginių dokumentų, aptartų paminėtoje apžvalgoje, nuostatos, sukuriančios prielaidas globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtrai Lietuvoje, reikšmingai nekeitė.

Globalusis švietimas vystomojo bendradarbiavimo politikos kontekste

Globalusis švietimas yra neatskiriama vystomojo bendradarbiavimo politikos dalis. Derėtų paminėti, kad daugelyje šalių toks švietimas yra suprantamas kaip visuomenės informavimo ir supratimo apie vystymąsi didinimo veikla. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos dokumentuose taip pat sukuriama prielaidos būtent tokio tipo globaliojo švietimo veiklų įgyvendinimui. Atkreiptinas dėmesys į šias pagrindines politinių dokumentų nuostatas, sukuriančias prielaidas globaliojo švietimo aktualizavimui, plėtrai ir kokybės užtikrinimui vystomojo bendradarbiavimo politikos kontekste:

- Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo naujoje redakcijoje, patvirtintoje 2016 m., visuomenės švietimas ir informavimas apie JT, ES ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptis, jų tikslus ir iššūkius, pasiektus rezultatus, ir siekis didesnio visuomenės pritarimo ir paramos šiai veiklai, įvardijami kaip vieni iš vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslų. Ši nuostata liko nepakitusi, lyginant su ankstesnės redakcijos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymu, o tokia formuluotė sukuria prielaidas globaliojo švietimo kaip visuomenės informavimo veiklos įgyvendinimui.

- 2017 m. atnaujintuose Nacionalinės vystomojo bendradarbiavimo komisijos nuostatuose išlaikyta galimybė burti nuolatines ar laikinas darbo grupes įvairiems vystomojo bendradarbiavimo klausimams nagrinėti. Deja, ši galimybė, siekiant stiprinti vystomojo bendradarbiavimo politiką ir jos suderinamumą su kitomis viešosios politikos sritimis, tame tarpe ir švietimu, nėra išnaudojama.

- Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstituciniame veiklos plane 2019 – 2021 m. teigiama, kad ir **toliau bus remiama veikla, skirta informuoti visuomenę, ypač**

jaunimą, apie vystomojo bendradarbiavimo svarbą, tikslus ir privalumus, skatinti savanorystę, supažindinti su Lietuvos vykdomais projektais ir jų rezultatais, Lietuvos indėliu į tarptautinių organizacijų ir vystymo fondų veiklą. Visuomenė bus informuojama apie ES ir kitų tarptautinių organizacijų ir fondų vykdomą vystomojo bendradarbiavimo politiką ir galimybes Lietuvos subjektams dalyvauti įgyvendinant jų projektus.²¹ Ši nuostata aiškiai apibrėžia siekį remti visuomenės informavimo apie vystymąsi veiklas.

Globalusis švietimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai

2018 m. rugsėjo 28 d. LR Seimas priėmė rezoliuciją dėl JT Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo Lietuvoje.²² Ja LR Seimas skatina integruoti darnaus vystymosi tikslus ir atitinkamus uždavinius į rengiamus viešosios politikos ilgalaikius ir vidutinės trukmės (iki 2030 m.) strateginius dokumentus bei užtikrinti jų sinergiją, stiprinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmenį visose strategijose, programose ir plėtojant veiklas, kuriomis siekiama darnaus vystymosi.

Globaliojo švietimo kaip švietimo kokybės garanto plėtra įtvirtinta ketvirtajame Darnaus vystymosi tikslu. Seimo rezoliucija skatina DVT integravimą visose politikos srityse. Tokiu būdu ji sukuria netiesiogines prielaidas šios švietimo koncepcijos geresniam integravimui švietimo sistemoje. Be to, rezoliucija prioritetu išskiria ir paramą vystomajam bendradarbiavimui. Globalusis švietimas yra neatskiriama šios politikos dalis, taigi ši rezoliucijos nuostata taip pat sukuria prielaidas globaliojo švietimo veiklos plėtojimui.

LR Seimo rezoliucijos nuostatas sustiprina ir "Kurk Lietuvai" parengtas "Darnaus vystymosi tikslų rekomendacijų rinkinys". Jame pabrėžiama, kad norint ugdyti besimokančiųjų kompetencijas, reikalingas darniam vystymuisi, *reikalinga mokyklose taikyti globaliojo švietimo modelį, kuris siekia padėti suprasti visą pasaulį paveikiančius iššūkius, jų priežastis ir būdus juos įveikti. Vengiant sektoriaus problemų suvokimo ir tik teorinio mokymo, toks švietimo modelis puoselėja aktyvų įsitraukimą į visuomeninę veiklą, pilietiškumą bei visapusiškos asmenybės formavimą, taip būtinus siekiant kurti Lietuvos ateitį ir skatinti pasaulinę partnerystę.*²³

2019 m. LR švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintose bendrųjų programų atnaujinimo gairėse taip pat pabrėžiama Darnaus vystymosi tikslų integravimo bendrojo ugdymo programose svarba. Gairėse įtvirtintas siekis [...] *stiprinti asmens vertybinių nuostatų, socialinių ir emocinių gebėjimų, pasitikėjimo savo galiomis, atsparumo, kūrybiškumo ugdymą;*

*sistemiškai įtraukti pasitikėjimo, pagarbos ir tolerancijos kitokiai nuomonei, kultūrų įvairovei, tautinės savimonės, pilietiškumo, demokratinio dialogo kultūros ir darnaus vystymosi nuostatų ugdymą [...]*²⁴. Jose pateiktuose kompetencijų apibrėžimuose, ypač pilietinės ir kultūrinės kompetencijos pristatymuose, galime rasti elementų, sudarančių prielaidas geresniam globaliojo švietimo integravimui formaliajame ugdyme. Gairėse darnaus vystymosi temos pripažįstamos kaip tarpdalykinės. Gairėse taip pat įvardijama, kad globalusis švietimas ir kitos programos, rekomendacijos ir kitas aktualus turinys turi būti integruojami į atnaujintas programas.

Nacionalinė globaliojo švietimo strategija

Dar 2012 m. Europos parlamentas ragino visas ES valstybes nares skirti didesnę dėmesį globaliajam ir parengti nacionalines jo įgyvendinimo strategijas. Tokia iniciatyva Lietuvoje kilo 2014 m., ruošiantis artėjantiems Europos metams vystymuisi. Buvo surbta darbo grupė, kuri parengė globaliojo švietimo Lietuvoje koncepciją. Jos tikslas - *įtvirtinti globaliojo švietimo sampratą bei pateikti jo įgyvendinimo gaires, kurios užtikrintų nuoseklų ir kokybišką globalų švietimą.*²⁵ Koncepcija pristatyta 2015 m. plačiai visuomenei tarptautinėje konferencijoje **Globaliojo švietimo scenarijus: nuo sampratos iki veiksmų**. Deja, reikia paminėti, kad ši koncepcija taip ir nebuvo patvirtinta, taigi Lietuva iki šiol neturi vieningos strategijos, įtvirtinančios vieningą globaliojo švietimo sampratą ir nubrėžiančios koncepcijos įgyvendinimo ir integravimo įvairiose politikos srityse gaires.

@ Bernard Hermant

²¹ LR Vyriausybė. *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimo Nr. 937 „Dėl Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo*, 2018-09-19, Nr. 961

²² LR Seimas. *Rezoliucija dėl Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo Lietuvoje*, 2018-09-28, Nr. XIII-1514

²³ Buraitytė A., Lekavičiūtė E. (2019). *Darnaus vystymosi tikslų rekomendacijų rinkinys*. Vilnius

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. *Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo*, 2019-11-18, Nr. V-1317

²⁵ Globaliojo švietimo koncepcija (projektas) // <https://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/globalus/Globaliojo-svietimo-koncepcija-PROJEKTAS-2015-04-09.docx>

Globalusis švietimas Lietuvoje. Esama situacija

Siekiant įvertinti esamą globaliojo švietimo situaciją Lietuvoje, svarbu išanalizuoti keletą svarbių aspektų:

- Lietuvos gyventojų požiūrį į vystomojo bendradarbiavimo politiką, siekiant įvertinti vystomojo bendradarbiavimo politikos siekį didinti gyventojų paramą šiai politikos sričiai;
- Globaliojo švietimo elementų sklaidą švietimo sistemoje;
- Besimokančiųjų globaliojo pilietiškumo kompetencijų raišką.

Svarbu paminėti, kad iki šiol Lietuvoje nėra paskelbta išsamių tyrimų, leidžiančių įvertinti šalies gyventojų globaliojo pilietiškumo kompetencijas ir jų ugdymo poreikius. 2018 m. EBPO vykdymo PISA tyrimo²⁶ metu papildomai tirtos ir 15-mečių globaliosios kompetencijos. Globaliųjų kompetencijų tyrimo ataskaita bus paskelbta 2020 m. spalio mėnesį, todėl jos rezultatų šiame tyrime apžvelgti nėra galimybės. Nepaisant to, PISA globaliųjų kompetencijų tyrimo rezultatai bus itin svarbūs, siekiant įvertinti globaliojo švietimo poreikius ir aktualizuojant globaliojo švietimo nuostatus ir turinį bendrojo ugdymo programose.

Dėl aukščiau įvardytos priežasties, susijusios su duomenų apie besimokančiųjų globaliųjų kompetencijų raišką trūkumu, šiame skyriuje apžvelgsime tik Lietuvos gyventojų požiūrį ir dalyvavimą vystomojo bendradarbiavimo procesuose ir globaliojo švietimo integravimo situaciją nacionalinėje švietimo sistemoje.

Lietuvos gyventojų požiūris ir dalyvavimas globalaus vystymosi procesuose

Gyventojų požiūris į vystomąjį bendradarbiavimą svarbus, siekiant įgyvendinti vieną iš globaliajam švietimui keliamų tikslų, įtvirtintų Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme – siekti didesnės gyventojų paramos šiai politikos sričiai. Gyventojų požiūris ir parama taip pat gali parodyti visuomenės informavimo veiklų efektyvumą ir kokybę. Todėl šiame skyriuje aptarsime gyventojų požiūrio į vystomąjį bendradarbiavimą kaitos tendencijas.

Vertėtų paminėti, kad Lietuvoje nebuvo atlikta išsamių gyventojų apklausų apie paramą vystomajam bendradarbiavimui. Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma 2017 ir 2019 m. vykdė gyventojų apklausas²⁷, siekiant išsiaiškinti gyventojų žinojimo apie JT Darnaus vystymosi tikslus mastą. Tačiau šiame tyrime analizei naudosime 2015-2019 metų Eurobarometro duomenis, kurie leidžia į gyventojų požiūrio situaciją Lietuvoje pažvelgti Europos Sąjungos kontekste.

Gyventojų požiūris į paramos besivystančioms šalims svarbą

Lietuvos gyventojų teigiamas požiūris į paramos besivystančioms šalims svarbą pastaruosius penkerius metus buvo žemesnis už ES vidurkį. Kaip matoma žemiau pateiktame paveiksle, kuriame apibendrinti Eurobarometro 2015-2019 metų duomenys apie gyventojų nuomonę, kiek yra svarbu remti besivystančias šalis, Lietuvos gyventojų teigiamas požiūris per šį laikotarpį kito. 2017 m. jis buvo itin arti ES vidurkio, tačiau 2018-2019 m. vėl ženkliai krito. Tikėtina, kad teigiamo požiūrio formavimą galėjo lemti išoriniai veiksniai, tokie kaip pabėgėlių krizė, o jai ir jos diskursui viešojoje erdvėje nurimus, gyventojų teigiamas požiūris vėl sumenko.

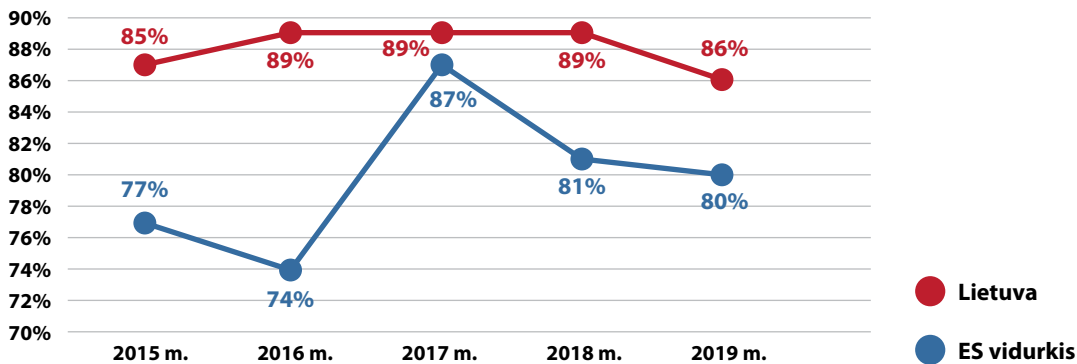
Teigiamo gyventojų požiūrio į paramą besivystančioms šalims kaita leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje trūksta sisteminio požiūrio į visuomenės informavimo apie vystymąsi veiklas, kurios išlieka nereguliarios ir itin fragmentuotos. Vystymosi klausimai viešojoje erdvėje atsiranda atsitiktinai, o atskirų nevyriausybinų organizacijų iniciatyvų šioje srityje nepakanka.

²⁶ Kas 3 metus EBPO vykdomas tarptautinis 15-mečių bendrųjų raštingumo gebėjimų tyrimas

²⁷ Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (2019). *Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl investicijų panaudojimo* // <http://www.vbplatforma.org/LT/biblioteka/542>

Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (2017). *Terminas „Darnaus vystymosi tikslai“, svarbiausi pasaulyje iššūkiai: reprezentatyvi apklausa* // <http://www.vbplatforma.org/LT/biblioteka/536>

Paveikslas 2. Lietuvos gyventojų požiūris į paramos besivystančioms šalims svarbą²⁸

Gyventojų požiūris į jų asmeninį vaidmenį vystomajame bendradarbiavime

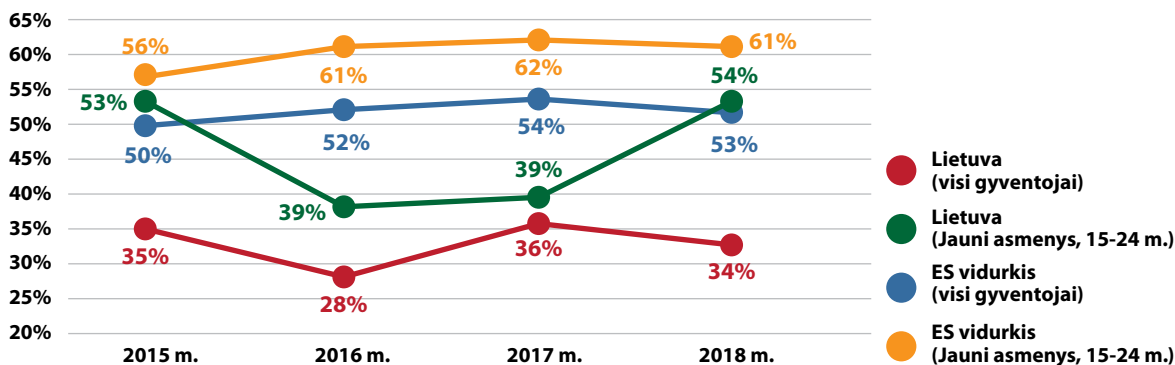
Eurobarometro 2015-2018²⁹ metų duomenys apie gyventojų požiūrį į jų asmeninį vaidmenį vystomajame bendradarbiavime byloja apie nepakankamą Lietuvos visuomenės tikėjimą, kad kiekvienas asmeniškai gali prisidėti prie pagalbos besivystančioms šalims. Lietuvos gyventojų teigiamas požiūris į jų asmeninį dalyvavimą globaliuose vystymosi procesuose yra ženkliai žemesnis už ES vidurkį. Pažymėtina, kad jaunų žmonių (15-24 m.) tarpe Lietuvoje tikėjimas asmeniniu indėliu į darnaus vystymosi procesus yra didesnis nei bendras šalies vidurkis, nors ir jis atsilieka nuo tos pačios amžiaus grupės ES vidurkio.

Apibendrinta analizė pateikiama žemiau esančiame paveiksle.

Žemą gyventojų teigiamą požiūrį į jų galimybes asmeniškai prisidėti prie globalių vystymosi procesų gali sąlygoti keli veiksniai:

- Gyventojai ne itin gerai supranta globalizacijos procesus ir tai, kokią įtaką jų asmeniniai įpročiai ir veiksmai gali daryti globaliems vystymosi procesams. Pavyzdžiui, gyventojai ne itin gerai suvokia, kad pirkdami sąžiningos prekybos ženklų paženklintus produktus ir taip prisideddami prie šio produkto grandinėje dalyvaujančių žmonių gyvenimo kokybės gerinimo.
- Globaliojo švietimo kaip visuomenės informavimo veiklose trūksta turinio, kuris padėtų žmonėms geriau suvokti asmeninės elgsenos įtaką globaliems vystymosi procesams, o taip pat supažindintų su įvairiomis kiekvienam asmeniui prieinamomis dalyvavimo galimybėmis.

Paveikslas 3. Lietuvos gyventojų požiūris į savo asmeninį vaidmenį vystomajame bendradarbiavime³⁰

²⁸ Parengta pagal Specialiųjų Eurobarometrų Nr. 421, 441, 455, 476 ir 494 duomenis.

Paveiksle apibendrinami respondentų atsakymai į klausimą Jūsų manymu, ar labai svarbu, gana svarbu, nelygiai svarbu arba visiškai nesvarbu padėti žmonėms besivystančiose šalyse? (Paveiksle atvaizduota atsakymų labai svarbu ir gana svarbu suma)

²⁹ 2019 m. duomenų analizėje nėra, nes į šį metų Specialiųjų Eurobarometrų Nr. 494 klausimas apie gyventojų požiūrį į jų asmeninį vaidmenį vystymosi procesuose neįtrauktas

³⁰ Parengta pagal Specialiųjų Eurobarometrų Nr. 421, 441, 455 ir 476 duomenis. (Paveiksle apibendrinami respondentų atsakymai į teiginį Jūs asmeniškai galite prisidėti įveikiant skurdą besivystančiose šalyse, (Paveiksle atvaizduota atsakymų visiškai sutinku ir labiau sutinku suma)

Gyventojų dalyvavimas globaliuose vystymosi procesuose

Vienas iš svarbių globaliojo švietimo tikslų – skatinti žmonių dalyvavimą, kuriuo jie prisidėtų prie pokyčių, kuriančių teisingą, taikų ir darnų pasaulį. Dėl to vertėtų aptarti esamą Lietuvos gyventojų dalyvavimo su vystymosi procesais susijusiose veiklose situaciją.

Eurobarometro 2015-2018 metų duomenys byloja apie itin pasyvų Lietuvos gyventojų dalyvavimą vystomojo bendradarbiavimo veiklose. Eurobarometrų apklausos rodo, kad itin didelė dalis Lietuvos gyventojų teigia nedalyvaujantys paramoje besivystančioms šalims. Galima atkreipti dėmesį, kad gyventojų dalyvavimo situacija per pastaruosius metus šiek tiek gerėjo: nuo 87% nedalyvaujančiųjų 2016 m. šis skaičius krito iki 68% 2017 m., tačiau 2018 m. vėl išaugo iki 77%. Pastebėtina, kad gyventojų dalyvavimas paramoje besivystančioms šalims Lietuvoje yra itin žemas, lyginant su ES vidurkiu, tačiau bendros dalyvavimo kaitos tendencijos tiek Lietuvoje, tiek ES išlieka vienodos: ženkliai išaugęs dalyvavimas 2017 m., kuris vėl krito 2018 m. Tai vėl gali būti sietina su Eurobarometro apklausų vykdymo metu buvusiomis aktualiomis problemomis, tokiomis kaip pabėgėlių krizė ir pan.

Gyventojų dalyvavimo kaita pavaizduota žemiau esančiame paveiksle.

Taip pat dera pastebėti, kad Lietuvos gyventojų dalyvavimas savanoriškoje veikloje, susijusioje su vystymosi procesais, yra itin vangus. 2015 – 2018 m. tokioje veikloje dalyvavo 1-3% Lietuvos gyventojų (ES vidurkis – 6-8%).

Eurobarometro 2015 ir 2018 m. ataskaitos, skirtos Europos jaunimo situacijai įvertinti, taip pat byloja ir itin žemą Lietuvos jaunimo dalyvavimą organizacijų, kurių veikla siejama su globaliu vystymusi, veikloje. Nors Europos Sąjungoje jaunimo dalyvavimas organizacijose, skatinančiose pagarbą žmogaus teisėms, prisidedančioms prie globalaus vystymosi ir kovos su klimato kaita, lyginant 2015 ir 2018 m. duomenis, šiek tiek augo, Lietuvoje jis, deja, mažėjo. Tą byloja žemiau esančioje lentelėje pateikti duomenys.

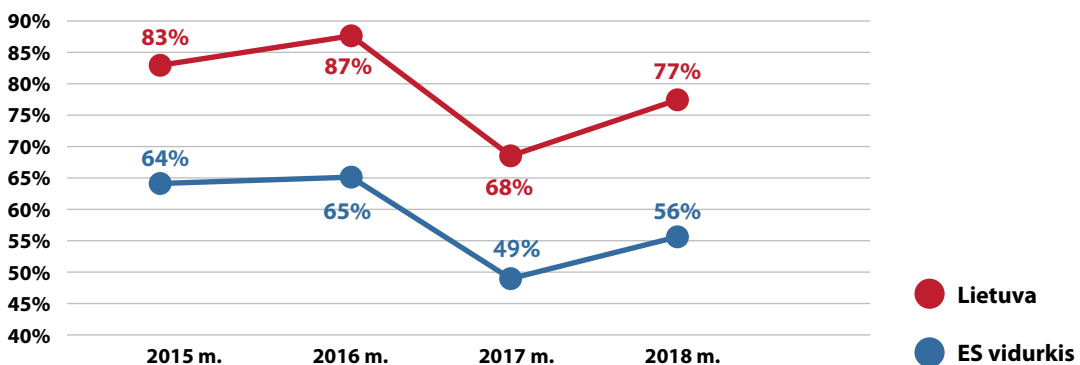
Lentelė 2. Jaunimo dalyvavimas organizacijų, kurių veikla siejama su globaliu vystymusi, veikloje (skliausteliuose pateiktas ES vidurkis)³³

	2015 m.	2018 m.
Organizacijos, remiančios žmogaus teises ir pasaulinį vystymąsi	3% (5%)	2% (7%)
Organizacijos, aktyviai veikiančios klimato kaitos ir (ar) aplinkosaugos srityje	2% (3%)	1% (5%)

Žemą gyventojų dalyvavimą vystomojo bendradarbiavimo veiklose galėtų lemti keletas priežasčių:

- Mažas organizacijų, vykdančių veiklą vystymosi srityse, skaičius ir tuo pačiu maža tokio pobūdžio savanorystės galimybių pasiūla;
- Vis dar sunkiai suvokiama tokio pobūdžio savanoriškos veiklos vertė ir asmeninis indėlis į globalaus vystymosi procesus.

Paveikslas 4. Lietuvos gyventojai, teigiantys, kad nedalyvauja paramoje besivystančioms šalims³²

³¹ 2019 m. duomenų analizėje nėra, nes į šiuo metų Specialųjį Eurobarometrą Nr. 494 klausimas apie gyventojų dalyvavimą vystomajame bendradarbiavime neįtrauktas

³² Parengta pagal Specialiųjų Eurobarometrų Nr. 421, 441, 455 ir 476 duomenis.

Paveiksle apibendrinami respondentų atsakymai į teiginį Jūs nedalyvaujate pagalboje besivystančioms šalims

³³ Parengta pagal Flash Eurobarometrą Nr. 408 ir 455 duomenis.

Paveiksle apibendrinami respondentų atsakymai į klausimą Ar per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavote kurioje nors išvardytų organizacijų veikloje?

Globalusis švietimas Lietuvos švietimo sistemoje

Globaliojo švietimo turinio ir metodų integravimas JT Darnaus vystymosi tiksluose ir juos papildančiuose dokumentuose pripažįstamas kaip švietimo kokybės garantas. Su globaliuoju švietimu susijusio DVT uždavinio įgyvendinimas vertinamas šiais aspektais:

- Globaliojo švietimo integravimo nacionalinėje švietimo politikoje aprėptis;
- Globaliojo švietimo turinio integravimo bendrosiose ugdymo programose ir pasiekimų vertinimo procese aprėptis;
- Globaliojo švietimo integravimo mastas mokytojų rengime.

Globaliojo švietimo nuostatų integravimas nacionalinėje švietimo politikoje plačiai apžvelgtas 2014 m. parengtame politikos dokumente **Globalusis švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės**, o pastarųjų metų pokyčiai aptarti šio tyrimo skyriuje **Prielaidos globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtrai**. Todėl toliau plačiau aptarsime globaliojo švietimo integravimo bendrosiose ugdymo programose ir mokytojų rengime esamą situaciją.

Globalusis švietimas bendrosiose ugdymo programose

Globaliuoju švietimu siekiama plėtoti asmens globaliojo pilietiškumo kompetencijas, kurios leistų kiekvienam žmogui asmeniškai ir bendradarbiaujant su kitais prisidėti prie darnios pasaulio kaitos. Didelė šių kompetencijų dalis priskirtinos bendrosioms, arba perkeliamosioms asmens kompetencijoms. Jos šiandieniniame pasaulyje yra būtinos, norint suprasti pasaulyje vykstančius procesus ir jų poveikį asmeniniam gyvenimui, sėkmingai prisitaikyti prie visuomenėje ir darbo rinkoje vykstančių pokyčių bei susidoroti su dėl globalizacijos poveikio kylančiais iššūkiais.

Globaliojo švietimo daugiatermiškumas atveria plačias galimybes jo integravimui į formaliojo ugdymo procesą, o šiuo metu galiojančios bendrojo ugdymo programos sudaro galimybes integruoti pamatines globaliojo švietimo nuostatas į įvairių mokomųjų dalykų turinį.

Siekiant suprasti globaliojo švietimo nuostatų aprėptį Lietuvos bendrojo ugdymo programose, verta paanalizuoti UNESCO Tarptautinio švietimo biuro 2016 m. parengtą ataskaitą³⁴, kurioje pateiktas 78 valstybių bendrojo ugdymo programų vertinimas globaliojo ir darnaus vystymosi švietimo koncepcijų kontekste. Vertinimas buvo atliekamas pagal raktinių terminų, sukuriančių prielaidas integruoti globalųjį ir darnaus vystymosi švietimą ugdymo procese,

naudojamą ugdymo programų aprašuose. Vertintos 9 raktinių terminų kategorijos:

Žmogaus teisės	Tarpusavio priklausomybė ir globalus pilietiškumas
Lyčių lygybė	Kompetencijos
Taika ir saugumas	Pedagoginiai požiūriai ir metodai
Sveikata ir gerovė	
Darnus vystymasis	Vertinimas

Pastebėtina, kad lyginant su kitomis vertinime dalyvavusiomis Europos šalimis, šiuo metu galiojančiose Lietuvos bendrojo ugdymo programose globalaus ir darnaus vystymosi švietimo nuostatos integruojamos ne itin plačiai. Programų aprašuose randama 20-40% raktinių terminų, išskirtų kiekvienoje kategorijoje. Plačiausiai integruojamos nuostatos, susijusios su žmogaus teisėmis, taika ir saugumu bei sveikata ir gerove. Lyčių lygybės ir darnaus vystymosi klausimai integruojami silpnai. Tuo tarpu Estijoje šios nuostatos integruojamos gerokai plačiau. Šios šalies bendrojo ugdymo programos galima rasti 60-70% raktinių terminų. Vienintelė probleminė kategorija Estijoje yra lyčių lygybė – programose galima aptikti tik apie 20% raktinių terminų.

Aukščiau aptarta analizė leidžia teigti, kad būtina stiprinti globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų integravimą bendrojo ugdymo programose Lietuvoje. Tam visas prielaidas sudaro strateginiai dokumentai, nubrėžiantys gaires bendrojo ugdymo programų atnaujinimui. Kaip jau minėta aukščiau, Bendrojo ugdymo atnaujinimo gairėse darnaus vystymosi temos ir globaliojo švietimo turinys yra pripažįstami kaip tarpdalykiniai, ir atnaujintose ugdymo programose bus integruojami į visas mokomąsias disciplinas. Kaip ir bet kokiam kitam integruojamam turiniui, kyla grėsmė, kad jis ugdymo programose gali likti itin fragmentuotas. Integruotas ar horizontalus kompetencijų ugdymas reikalauja visos mokyklos įsitraukimo ir gebėjimo sukurti aplinką, kurioje šios kompetencijos būtų ne tik deklaruojamos, bet ir praktiškai ugdomos. Todėl siekiant globaliojo pilietiškumo kompetencijas ugdyti sistemingai, yra itin svarbu:

- Taikyti inovatyvius ir efektyvius modelius, įgalinančius keisti mokyklos kultūrą, užtikrinančią tarpdalykinę integraciją ir efektyvų horizontaliųjų kompetencijų, tame tarpe ir globaliojo pilietiškumo, integravimą ugdymo procese;
- Skirti ypatingą dėmesį mokytojų rengimui ir jų kvalifikacijos tobulinimui, siekiant užtikrinti globaliojo pilietiškumo kompetencijų sėkmingą plėtojimą ir integravimą ugdymo procese.

³⁴ IBE-UNESCO (2016). *Global Monitoring of Target 4.7: Themes in National Curriculum Frameworks* // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246382>

Globalusis švietimas mokytojų rengime ir kvalifikacijos tobulinime

Nors nacionalinėje darnaus vystymosi rodiklių lentelėje³⁵ nurodoma, kad Lietuvoje globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatos yra integruotos mokytojų rengime, 2020 m. globaliojo švietimo stebėsenos ataskaitoje³⁶ teigiama priešingai. Šioje ataskaitoje teigiama, kad Lietuvoje, globaliojo švietimo aprėptis mokytojų rengime yra itin žema. Tokį teiginį galima patvirtinti, atlikus pedagogų rengimo bakalauro lygmens programų studijų rezultatų analizę, tik vienos studijų programos – Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika – rezultatų apraše fragmentiškai įtrauktos globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatos.³⁷

Dera paminėti, kad Lietuvoje mokytojų kvalifikacijos tobulinimo galimybės globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi srityse taip pat yra menkos. Ugdymo plėtotės centras (dabar – nacionalinė Švietimo agentūra) 2015-2016 m. vykdė keletą projektų, kurių rėmuose organizavo kvalifikacijos tobulinimo seminarus mokytojams, siekiant stiprinti globaliojo švietimo integravimą ugdymo procese. Deja, šios pastangos buvo trumpalaikės ir toliau nėra plėtojamoms.

Paanalizavus neformaliojo švietimo programų registre registruotas pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas, taip pat galima teigti, kad išskirtinai globaliajam švietimui skirtų programų šiame registre nėra užregistruota. Galima rasti tik keletą kitų programų, skirtų darnaus vystymosi švietimo principų pristatymui, taip pat programų, skirtų mokinių tarpkultūrinės kompetencijos plėtojimui.

Esama situacija leidžia teigti, kad būtina geriau integruoti globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatas pedagogų rengime ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo srityje. Tas ypač svarbu, siekiant užtikrinti sėkmingą atnaujintų bendrųjų ugdymo programų įgyvendinimą, didelį dėmesį skiriant integruojamam turiniui, tarp jų ir globaliajam bei darnaus vystymosi švietimui.

@ Artem Maltsev

³⁵ Oficialiosios statistikos portalas. Nacionaliniai darnaus vystymosi rodikliai // <https://osp.stat.gov.lt/nacionaliniai-darnaus-vystymosi-rodikliai>

³⁶ UNESCO (2020). *Global Education Monitoring Report, 2020: Inclusion and Education: All Means All* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

³⁷ Vytauto Didžiojo universitetas. *Studijų programos / Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika (Kaune ir Vilniuje)* // <https://www.vdu.lt/lt/study/program/detailed/272/>

Globaliojo švietimo finansavimas Lietuvoje

Šiuo metu Lietuvoje tikslinis finansavimas globaliojo švietimo veikloms skiriamas tik iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos. Kitos programos nenumato tikslinio prioriteto tokio tipo veikloms, todėl bandyti išskirti, kiek lėšų buvo skirta būtent globaliojo švietimo projektams, būtų spekuliatyvu. Dėl šios priežasties šiame skyriuje aptarsime tik globaliojo švietimo finansavimą Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis.

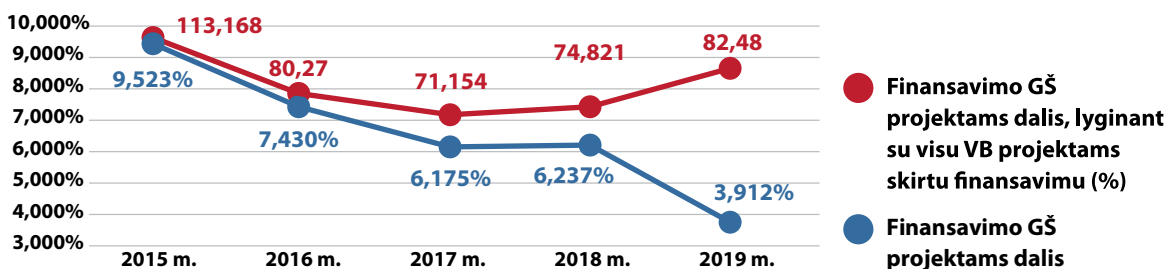
Globaliojo švietimo finansavimas Vystomojo bendradarbiavimo programos lėšomis

Globaliojo švietimo veiklų finansavimas pastaruosius penkerius metus yra gana menkas. 2015 m. didesnis dėmesys šiai veiklos sričiai sietinas su Europos metais vystymuisi, tačiau vėlesniais metais jis vėl sumažėjo. Taip pat pastebėtina, kad Lietuvos per pastaruosius penkerius metus iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos skiriamas finansavimas visiems vystomojo bendradarbiavimo projektams buvo stabilus (po 1,1-1,2 mln. Eur 2015 – 2018 metais), o 2019 m. ženkliai išaugo – iki 2,1 mln. Eur. Deja, tenka pastebėti, kad net ir esant stabiliam vystomojo bendradarbiavimo projektų finansavimui, finansavimo dalis globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo projektams nuolat mažėjo – nuo 9,523% iki 3,912% visiems projektams skiriamo finansavimo. Žemiau esančiame paveiksle pateikiamas projektams skiriamo finansavimo iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos ir jo dalies globaliojo švietimo projektams palyginimas.

Lyginant su kitų Baltijos šalių skiriamu finansavimu globaliojo švietimo veikloms iš programų, kurios analogiškos Lietuvos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programai, pastebėtina, kad Lietuvos skiriamas finansavimas globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo veikloms yra gana žemas. Pavyzdžiui, Estijos užsienio reikalų ministerijos skiriamas finansavimas 2016 m. sudarė 348 Tūkst. Eur, 2017 m. – 196 tūkst. Eur, 2018 m. – 240 tūkst. Eur. Į šias sumas neįeina Estijos užsienio reikalų ministerijos skirtas kofinansavimas globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo projektams, finansuojamiems EK DEAR programos. 2014-2018 m. bendra kofinansavimo suma nevyriausybinų organizacijų vykdytiems globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo projektams sudarė apie 220 tūkst. Eur³⁹.

Dera pastebėti, kad globaliojo švietimo finansavimas Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai lėšomis neturi įtakos gyventojų teigiamo požiūrio į paramą besivystančioms šalims didėjimui. Tokią išvadą galima daryti, palyginus ankstesniame skyriuje pateiktus duomenis apie gyventojų požiūrį į paramą besivystančioms šalims ir aukščiau esančiame paveiksle pateiktą informaciją apie globaliojo švietimo veiklų finansavimą. 2017 m., nors lėšų globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo veikloms buvo skirta ženkliai mažiau nei ankstesniais metais, jų teigiamas požiūris į paramą vystymuisi ženkliai padidėjo. 2018-2019 m., nors lėšų visuomenės informavimo veikloms buvo skiriama šiek tiek daugiau, gyventojų parama vystymuisi mažėjo. Tokia išvada leidžia teigti, kad vystomojo bendradarbiavimo veiklos vis dar yra itin fragmentuotos ir dėl joms skiriamo nepakankamo finansinio dėmesio. Todėl, siekiant užtikrinti stabilią visuomenės paramą vystomajam bendradarbiavimui, būtinas sisteminis požiūris į globaliojo švietimo veiklų finansavimą.

Paveikslas 5. Globaliojo švietimo finansavimas Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai lėšomis 2015-2019 m.³⁸

Pastaba: į 2020 m. skirtą finansavimą įskaičiuota ir planuojama finansavimo suma, kurios dydis yra 30.000 Eur, skirta paskelbus papildomą kvietimą projektams finansuoti. Apie šio kvietimo rezultatus ir konkrečių patvirtintiems projektams skirtą finansavimo sumą viešai paskelbtų duomenų tyrimo metu nebuvo.

³⁸ Parengta remiantis Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo svetainėje <http://www.orangeprojects.lt> pateikta informacija apie visuomenės informavimo ir švietimo projektams skirtą paramą ir Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos 2015-2019 metų ataskaitas

³⁹ Global Education Network Europe (2019). *The European Global Education Peer Review Process National Report on Global Education in Estonia* // <https://gene.eu/wp-content/uploads/Estonia-PR-report.pdf>

IF NOT US
WHO?
#CLIMATESTRIKE
IF NOT NOW
WHEN?

ET
S
OP

ORLD mobile

NOV-ARMY
PARKING
EXCEPT
BUSINESS
LOADING

LEADERS

Globaliojo švietimo finansavimas OPV (oficialiosios paramos vystymuisi) kontekste

Lyginant globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo veiklų finansavimo iš OPV dalį ES šalyse 2016-2017 metais, matyti, kad valstybės šią veiklą finansuoja netolygiai. Finansavimo dalis nuo OPV globaliajam švietimui 2016 metais varijuoja nuo 0,05% Italijoje ir Prancūzijoje iki 1,48% Belgijoje. 2017 m. globaliajam švietimui skiriama OPV dalis varijuoja nuo 0,04% Prancūzijoje, 0,08% Lenkijoje iki 1,60% Belgijoje. Pastebėtina, kad Belgijos skiriamas finansavimas globaliojo švietimo veikloms nuo antrosios ir trečiosios valstybių, skiriančių didžiausią OPV dalį, skiriasi 2,5 karto.

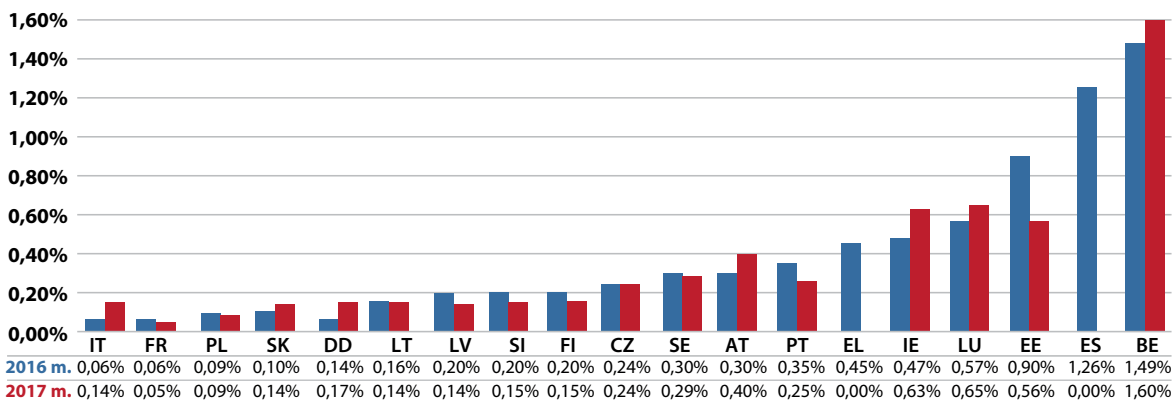
Pažymėtina, kad viena iš pirmaujančių šalių pagal OPV skiriamą dalį globaliajam švietimui yra Estija. Čia OPV dalis globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo veiklų finansavimui 2016 m. buvo 0,89%, 2017 m. – 0,55%. Į šią sumą neįskaičiuotas Užsienio reikalų ministerijos skiriamas kofinansavimas Estijos NVO vykdomiems globaliojo švietimo projektams, remiamiems Europos Komisijos. Priskaičiuojant kofinansavimo lėšas, Estijos OPV dalis, tenkanti globaliajam švietimui, 2016 m. buvo 0,90%, 2017 m. 0,79%⁴⁰.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos skiriama OPV dalis globaliajam švietimui ženkliai atsilieka nuo ES vidurkio (2016 m. – 0,395%, 2017 m. – 0,30%). Dėl šios priežasties itin tikslinga skirti didesnę dėmesį globaliojo švietimo finansavimui, o siekiant vykdyti tarptautinius įsipareigojimus ir didinti šalies OPV, proporcingai didinti ir finansavimą globaliojo švietimo ir visuomenės informavimo veikloms.

@ Nikola Johnny Mirkovic

Paveikslas 8. Finansavimo globaliojo švietimo ir informavimo veikloms dalis nuo OPV ES valstybėse (%)⁴¹

Pastaba. Graikijos ir Ispanijos OPV dalis 2017 m. lygi nuliui, nes GENE globaliojo švietimo apžvalgos ataskaitoje už šiuos metus šių šalių duomenys nepateikti.

⁴⁰ Parengta pagal Estijos užsienio reikalų ministerijos OPV informaciją (<https://vm.ee/en/overview-estonian-development-cooperation>) ir GENE atliktos globaliojo švietimo apžvalgos Estijoje ataskaitoje pateiktus globaliojo švietimo finansavimo duomenis (<https://gene.eu/wp-content/uploads/Estonia-PR-report.pdf>)

⁴¹ Parengta pagal GENE globaliojo švietimo Europoje apžvalgos ataskaitoje pateiktus globaliojo švietimo finansavimo ir OPV duomenis

(Ne)išnaudotos globaliojo švietimo galimybės

Globalusis švietimas mokyklose

Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, šiuo metu galiojančios bendrojo ugdymo programos sudaro galimybes integruoti globalų švietimą mokyklos gyvenime. Tam ypač puikiai pasitarnauja darnaus vystymosi integruojamoji programa, kuria siekiama **ugdyti mokinių darnaus vystymosi gebėjimus ir nuostatas, kad jie prisidėtų prie darnaus visuomenės vystymosi – asmeniškai ir bendruomenėje, vietos ir pasaulio mastu.**⁴² Ši programa apima visas esmines nuostatas, būdingas globaliojo švietimo turiniui, taigi pastarasis gali būti naudojamas kaip priemonė globalios dimensijos aktualizavimui ir integravimui ugdymo procese, skiepijant mokiniams pamatines darnaus vystymosi nuostatas ir plėtojant jų gebėjimą aktyviai veikti globalioje visuomenėje.

Globaliojo švietimo turinys taip pat puikiai dera su daugelio mokomųjų dalykų bendrosiomis ugdymo programomis, o taip pat gali būti integruojamas į kitas mokyklose vykdomas ugdymo veiklas: klasės valandėles, integruotas dienas, pažintines išvykas, projektinę veiklą, partnerystę su NVO sektoriumi ir kt. Globalusis švietimas gali praturtinti kasdieninį mokymosi procesą, priartindamas ugdymo turinį prie dabarties pasaulio realijų ir padėdamas kiekvienam besimokančiajam formuoti požiūrį į jį supančius globalius iššūkius.

Nepaisant esamų priedaidų globaliajam švietimui aktualizuoti mokyklos gyvenime, tenka pastebėti, kad ši galimybė vis dar yra menkai išnaudojama. Švietimo institucijos ar pavieniai mokytojai patys imasi iniciatyvos ir kuria ugdymo veiklas, susijusias su darniu vystymusi arba kitaip tariant, susikuria galimybės pristatyti globalias vertybes ir taip praturtinti ugdymo procesą. Paminėtinos keletas sėkmingų iniciatyvų, aktualizuojant globalų švietimą mokyklose:

Radviliškio Lizdeikos gimnazija ir Alytaus Dainavos progimnazija, būdamos UNESCO asocijuotų mokyklų tinklo narėmis, aktualizuoja globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatas savo veiklose. Bendradarbiaudamos su Pasaulio piliečių akademija, šios mokyklos sėkmingai integruoja globaliojo švietimo klausimus tiek formaliojo ugdymo procese, tiek ir popamokinėse bei projekcinėse veiklose.

Radviliškio Gražinos pagrindinėje mokykloje veikiantis klubas Tolerancija taip pat sėkmingai skleidžia pamatines globalaus pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatas savo bendruomenės narių tarpe. Mokiniai, padedami mokytojų, inicijuoja ir įgyvendina įvairias visuomenės informavimo iniciatyvas, kuriomis siekia atkreipti bendruomenės narių dėmesį į aktualias darnaus vartojimo, ekologijos ir kitas problemas.

2015-2016 m. **Ugdymo plėtotės centras (dabar – Nacionalinė švietimo agentūra)**, bendradarbiaudamas su VŠĮ Humana People to People Baltic ir Pasaulio piliečių akademija, įgyvendino projektą **Globalusis švietimas mokyklose gyvenime**, kuriuo siekė **šviesti ir informuoti šalies mokyklų bendruomenes apie darnaus vystymosi ir vystomojo bendradarbiavimo svarbą, tikslus, iššūkius, šių reiškinių tarpusavio ryšį, Europos Sąjungos, Lietuvos, tarptautinių organizacijų ir fondų vykdomą vystomojo bendradarbiavimo politiką, Lietuvos kaip atsakingos donorės, paramą ES Rytų Europos regionui, Lietuvos vykdomus vystomojo bendradarbiavimo projektus, indėlį į tarptautinių organizacijų ir fondų veiklą remiant skurdžiausias pasaulio valstybes Afrikoje, Azijoje, Lotynų Amerikoje ir kituose regionuose.**⁴³ Projekto metu 3 jame dalyvaujančios mokyklos integravo globaliojo švietimo nuostatas ir turinį įvairiuose mokyklos veiklos aspektuose: strateginiuose planuose, ugdymo turinyje. Projekto rėmuose Pasaulio piliečių akademija parengė metodinį leidinį mokykloms **Globalusis švietimo mokyklos gyvenime**⁴⁴, skirtas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams ir administracijų atstovams, norintiems sėkmingai integruoti globalų švietimą savo mokyklos veiklose, ypač ugdymo turinyje.

Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma per keletą metų subūrė DVT ambasadorių tinklą⁴⁵, kuriame dalyvauja ir nemažai bendrojo ugdymo mokyklų. Šio tinklo nariai kasmet organizuoja įvairius užsiėmimus, protmūšius, kurie padeda pristatyti globalias temas ir Darnaus vystymosi tikslus mokiniams.

⁴² Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2008-08-26, Nr. ISAK-2433

⁴³ Ugdymo sodas. *Ugdymo plėtotės centro įgyvendinami globaliojo švietimo projektai* // <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=105/628>

⁴⁴ Ugdymo sodas. *Į pagalbą mokytojui* // <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=105/630>

⁴⁵ Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *DVT ambasadoriai* // <http://vbplatforma.org/LT/dvt-ambasadoriai>

Globalusis švietimas ir neformalusis vaikų ir jaunimo ugdymas

Dera paminėti, kad Lietuvoje vis dar menkai išnaudojamos neformaliojo vaikų ir jaunimo ugdymo galimybės globaliajam švietimui aktualizuoti. Paanalizavus Neformaliojo švietimo programų registre pateiktus duomenis apie vaikų neformaliojo švietimo programas, darytina išvada, kad programų, kurios integruotų globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatas, yra itin menkai. Registre rastos 3 programos, skirtos vaikų darniam gyvenimui su gamta skatinti. Iš kitų programų, kurios potencialiai galėtų integruoti globalią dimensiją, aprašų, kiek globaliojo pilietiškumo nuostatų jose yra, spręsti sunku.

Taip pat dera paminėti, kad visiškai globaliojo švietimo plėtrai visiškai neišnaudojamos nacionalinės ar savivaldybių vaikų ir jaunimo socializacijos bei neformaliojo švietimo finansavimo programos. Nacionalinė vaikų ir jaunimo socializacijos programa, kurią įgyvendino Švietimo ir mokslo ministerija buvo atnaujinta 2015-2016 metais. 2015 m. jos lėšomis buvo finansuotas 1 projektas, kurį įgyvendino Pasaulio piliečių akademija kuriuo buvo siekiama skatinti jaunų žmonių socializaciją globalioje visuomenėje ir diegti jiems pamatines vertybes, tokias kaip tolerancija, pagarba įvairovei ir žmogaus orumui, solidarumas, tikėjimas ir noras keisti, kurios reikalingos darnios ir taikios pasaulio visuomenės raidai. 2016 m. tos pačios programos projektų finansavimo konkurse globalusis pilietiškumas buvo išskirtas kaip viena iš teminių sričių.⁴⁶ Iš paskelbto finansuotų projektų sąrašo⁴⁷, kuriame pateikiami tik finansuotų projektų pavadinimai, sunku spręsti, kiek finansuotų projektų priskirtini būtent šiai tematinei sričiai.

Vėlesniais nacionalinė vaikų ir jaunimo socializacijos programa nebebuvo įgyvendinama.

Vertinant savivaldybių finansuojamas vaikų socializacijos ir neformalaus švietimo finansavimo programas, svarbu paminėti tai, kad šių programų finansavimo nuostatai paprastai yra labai apibendrinti, juose neišskiriamos prioritetingos tematinės socializacijos ir neformalaus švietimo veiklos sritys, plėtotinos vaikų ir jaunimo kompetencijos ir vertybinės nuostatos.

Globalusis švietimas darbe su jaunimu

Globaliojo švietimo turinys vis labiau aktualizuojamas darbe su jaunimu. Tam itin didelę įtaką daro jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų galimybės dalyvauti EK Erasmus+ ir Europos solidarumo korpuso programose, kurios sudaro tarptautinio mobilumo mokymosi ir savanorystės tikslai galimybes jaunimui ir su jaunimu dirbantiems asmenims, įgalina organizacijas ir institucijas kurti inovacijos darbui su jaunimu, plėtoti bendradarbiavimą ir integruoti globalią dimensiją į jaunimui skirtas veiklas, bendradarbiaujant su organizacijomis iš įvairių pasaulio regionų. Verta paminėti keletą šių programų lėšomis įgyvendintų iniciatyvų, leidusių aktualizuoti globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatas darbe su jaunimu:

- Pasaulio piliečių akademija nuo 2015 m. įgyvendino ne vieną globaliojo švietimo mobilumo projektą jaunimo srityje. Mobilumo projektai *Promoting Active Global Citizenship Among Young Europeans* ir *Global Education Goes Pop* leido jaunimui iš Lietuvos ir kitų Europos šalių geriau suprasti pasaulio vystymosi procesus, kylančius iššūkius, geriau suprasti, kaip jie patys galėtų prisidėti prie teisingesnio, taikesnio ir darnesnio pasaulio kūrimo.

- Pasaulio piliečių akademija 2015 – 2017 m. įgyvendino strateginių partnerysčių jaunimo srityje projektą *Six Steps to Global Citizenship*, kurio pagrindinis tikslas – skatinti aktyvų jaunų žmonių dalyvavimą ir įgalinti juos vykdyti aktyvią pilietinę veiklą, kuria prisidėtų prie kovos su globaliais iššūkiais. Šio tikslo projekto komanda siekė, diegiant globaliojo pilietiškumo ugdymo metodus darbe su jaunimu, ir skatinant tarpsektorinį bendradarbiavimą, bendrai globaliojo pilietiškumo ugdymo veiklai suburiant jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei mokyklų bendruomenes. Projekto metu jo komanda parengė keletą produktų, kurių dėka siekė sukurti, išbandyti ir pristatyti gerąją praktiką, padedančią jauniems žmonėms tapti aktyviais ir atsakingais pasaulio piliečiais. Šie produktai buvo išbandyti ir vietiniu, ir tarptautiniu lygiu, o į jų kūrimo ir bandymo procesą buvo tiesiogiai įtraukti ir jauni žmonės. Itin didelės sėkmės susilaukė metodinis leidinys *Šeši žingsniai ir Tu – pasaulio pilietis!* Vadovas dirbantiems su jaunimu, kurį su jaunimu dirbantys specialistai įvertino kaip itin naudingą ir jį noriai naudoja iki šiol.

⁴⁶ Lietuvos vaikų ir jaunimo centras. *Skelbiamas Vaikų ir jaunimo socializacijos projektų konkursas* // <https://lvjc.lt/projektas/skelbiamas-vaiku-ir-jaunimo-socializacijos-projektu-konkursas/>

⁴⁷ Lietuvos vaikų ir jaunimo centras. *Socializacijos projektų konkursas: finansavimas skirtas 32 paraiškoms* // <https://lvjc.lt/projektas/socializacijos-projektu-konkursas-finansavimas-skirtas-32-paraiskoms/>

- Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma šiuo metu įgyvendina Europos solidarumo korpuso programos projektą Solidarity Goes Global, kurios tikslas yra parodyti, kaip neformaliojo ugdymo metodai, menai ir įvairi kultūrinė veikla gali palengvinti tarpkultūrinį bendravimą, padėti skirtingos kultūrinės aplinkos žmonėms rasti bendrą pagrindą ir abipusius ryšius.⁴⁸ Projekte jauniems žmonėms iš Lietuvos sudaromos galimybės savanoriauti Jordanijoje ir Palestinoje.

Verta paminėti ir tai, kad Lietuvos jaunimo ir su jaunu dirbančios organizacijos tampa vis aktyvesnės Erasmus+ projektuose, suteikiančiuose galimybes bendradarbiavimui jaunimo srityje su organizacijomis iš įvairių pasaulio regionų. Atlikus paiešką Erasmus+ projektų rezultatų duomenų bazėje, nustatyta, kad Lietuvos su jaunu dirbančios organizacijos 2014 – 2019 m. įtrauktos į 50 tokio pobūdžio projektų: 24 projektai skirti bendradarbiavimui su organizacijomis iš Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno regionų, Lotynų Amerikos ir Azijos, 26 projektai, kuriuose dalyvavo Lietuvos organizacijos, įgyvendinti su partneriais iš Rytų partnerystės šalių bei ES kaimyninių regionų.

Derėtų paminėti kad globalaus švietimo ir darnaus vystymosi nuostatos ir turinys vis dar nėra itin paplitusios nacionalinėse ir savivaldybių jaunimo veiklos finansavimo programose. Jaunimo reikalų departamento prie LR Socialinės ir apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamose atvirų jaunimo centrų ir erdvių ir kitose finansavimo programose tematinės remtinės veiklos sritys nėra išskiriamos. Panagrinėjus savivaldybių pastaraisiais metais skelbiamų jaunimo iniciatyvų finansavimo konkursų nuostatus ir tematinis prioritetus, paminėtinos Vilniaus m.⁴⁹, Kauno m.⁵⁰, Klaipėdos m.⁵¹, Palangos m.⁵², Kėdainių r.⁵³ savivaldybės, kurios skelbiamuose konkursuose aktualizuoja darnaus vystymosi tematiką. Prioritetinėmis temomis šiose savivaldybėse išskiriamos klimato kaita, gamtą tausojantis gyvenimo būdas, tolerancija ir geresnis kultūrų pažinimas. Kauno m. savivaldybė prioritetais išskiria jaunimo iniciatyvas, susijusias su JT Darnaus vystymosi tikslais ir iniciatyvas, skirtas darniam judumui propaguoti.

@ Ronan Furuta

⁴⁸ Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *Apie projektą „Solidarity Goes Global“* // http://vbplatforma.org/LT/projektai/solidarity_goes_global/470

⁴⁹ Vilniaus m. savivaldybė. *Paraiškų priėmimas 2020 m. Vilniaus jaunimo programų konkursui vyksta* // <https://paslaugos.vilnius.lt/service-list/paraisku-priemimas-2020m-vilniaus-jaunimo-programu-konkursui-vyksta>

⁵⁰ Kauno m. savivaldybė. *2020 m. kvietimai pagal sritis ir prioritetus* // https://iniciatyvos.kaunas.lt/#sritys_prioritetai

⁵¹ Klaipėdos m. savivaldybė. *Jaunimo iniciatyvų projektų finansavimo konkursas* // <https://www.klaipeda.lt/lt/haujienu-archyvas/skelbimai/jaunimo-iniciatyvu-projektu-finansavimo-konkursas/7602>

⁵² Palangos m. savivaldybė. *Palangos miesto savivaldybės administracija skelbia 2020 m. jaunimo iniciatyvų skatinimo projektų atrankos konkursą* // <https://www.palanga.lt/index.php/palangos-miesto-savivaldybes-administracija-skelbia-2020-m-jaunimo-iniciatyvu-skatinimo-projektu-atrankos-konkursas/6226>

⁵³ Kėdainių r. savivaldybė. *Pakartotiniai skelbiamas jaunimo iniciatyvų projektų finansavimo konkursas* // <http://www.kedainiai.lt/go.php/lit/Pakartotiniai-skelbiamas-jaunimo-iniciatyvu-projektu-finansavimo-konkursas>

NVO vaidmuo aktualizuojant globalų švietimą

Nevyriausybinių organizacijų vaidina itin svarbų vaidmenį, įgyvendinant globalų švietimą. Tas ypač pabrėžiama tiek Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose, tiek ir ES pozicijose dėl vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo. NVO ypač svarbios, aktualizuojant globalų švietimą tiek vystomojo bendradarbiavimo, tiek švietimo politikoje, šiais aspektais:

- Jos kelia aktualius globalius darnaus vystymosi klausimus ir atneša juos į informacines bei edukacines veiklas;
- Jos prisideda prie fundamentaliųjų vertybių sklaidos visuomenės tarpe ir jų stiprinimo švietimo sistemoje;
- NVO vaidina itin svarbų vaidmenį inovatyvaus globaliojo švietimo turinio kūrimo ir diegimo procesuose, tokiu būdu prisidedamos prie švietimo kokybės užtikrinimo;
- NVO savo veiklomis praturtina formaliojo ugdymo turinį, neformaliojo švietimo veiklas ir mokyklos gyvenimą;
- NVO skatina bendradarbiavimą ir dialogą, kuris prisidėtų prie pokyčių visuomenės gyvenime ir įvairiose viešosios politikos sferose.

NVO turi galimybes pasinaudoti įvairiais ES finansiniais instrumentais, tokiais kaip EK DEAR programa, Erasmus+, Europos solidarumo korpusas, EU AID Volunteers ir kt., ir dalyvauti projektinėje veikloje, skirtoje pilietinės visuomenės stiprinimui, globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų plėtojimui, pilietinių iniciatyvų šiose srityse įgyvendinimui. Lietuvos NVO yra įgyvendinusios ne vieną sėkmingą globaliojo švietimo iniciatyvą minėtų programų rėmuose. Šiuo metu 4 NVO dalyvauja EK DEAR programos projektuose: 3 projektai skirti globaliojo švietimui turinio kūrimui ir globaliojo pilietiškumo kompetencijų stiprinimui, 1 orientuotas į visuomenės informavimo apie vystymąsi veiklas.⁵⁴

• Pasaulio piliečių akademijos įgyvendinamas projektas *Global Education Goes Local* siekia skatinti piliečių, ypač jaunimo, aktyvų dalyvavimą sprendžiant globalias problemas, kuris būtų paremtas jų supratimu ir kritiniu požiūriu į pasaulio darnaus vystymosi procesus. Projektas padeda integruoti JT DVT į mažų bendruomenių gyvenimą ir yra paremtas neformaliojo ugdymo principais, leidžiančiais stiprinti jaunimo gebėjimus aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime ir prisidėti prie joje kylančių problemų sprendimo.

• Diversity Development Group įgyvendina projektą *Develop Together*, kuriuos siekia atkreipti dėmesį į tai, kaip kintantis visuomenės požiūris į (ne)saugumą ir riziką keičia žmonių supratimą apie tai, kas yra migracija, darnus vystymasis bei ES piliečių gyvenimo būdas ir atsakomybė tarpusavio ryšiais susijusiame pasaulyje. Svarbiausias šios iniciatyvos tikslas - kurti Europos NVO ir universitetų tinklus, ugdyti švietimo bendruomenės gebėjimus bei skatinti globalų švietimą migracijos, saugumo ir darnaus vystymosi klausimais.⁵⁵

• Lietuvos vartotojų institutas įgyvendina projektą *Linkėjimai, maistas*, kuriuos siekia suteikti žinių ir įrankių, kurie padėtų racionaliai pirkti ir vartoti maistą, kad kuo mažiau gero maisto atsidurtų šiukšliadėžėje.⁵⁶

• Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma įgyvendina projektą *Darni Europa visiems*, kurio tikslas – siekti ambicingo Darbotvarkės 2030 įgyvendinimo Europos Sąjungoje, raginant ES ir ES narių vyriausybes prisiimti atsakomybę ir ją įgyvendinti. Projekto siekiama ženkliai padidinti ES piliečių bei politikų suvokimą apie jų vaidmenį bei atsakomybę dirbant darnios ateities vardan, perėjimą prie darnesnio gyvenimo būdo bei darnaus vystymosi, visų pilietinės visuomenės sektorių dalyvavimą ir bendradarbiavimą, taip užtikrinant, kad darna būtų sprendimų priėmimo ir politikos centre bei garantuoti, kad niekas nebus pamirštas.⁵⁷

Dera atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos NVO įsitraukimas į platesnės aprėpties visuomenės informavimo ir globaliojo švietimo projektus, remiamus EK DEAR programos, vis dar nėra itin aktyvus. Be to, Tik viena NVO šiuo metu vykdo šios programos remiamą projektą kaip jo koordinatorius, kitos 3 organizacijos juose dalyvauja partnerio teisėmis. Tą lemti gali keletas priežasčių:

• Lietuvoje nėra daug NVO, kurios plėtotų globalų švietimą savo veikloje ir jį laikytų organizacijos prioritetu. Šalyje trūksta projektų, programų ir iniciatyvų, kurios leistų stiprinti NVO gebėjimus globaliojo švietimo srityje ir įgalintų jas plėtoti naujas iniciatyvas, skirtas visuomenės informavimui ir globaliojo pilietiškumo kompetencijų plėtojimui.

• EK DEAR programos remiami projektai yra itin didelės apimties. Jų biudžetai svyruoja nuo 1 iki 7 mln. Eur. Lietuvos NVO nėra pajėgios koordinuoti ir valdyti tokios apimties projektų. Ne kiekviena NVO taip pat gali pagrįsti savo finansinį pajėgumą, kuris yra reikalingas, siekiant gauti finansavimą iš EK DEAR programos. Dėl šios priežasties daugiau NVO į globaliojo švietimo projektus jungiasi partnerio teisėmis.

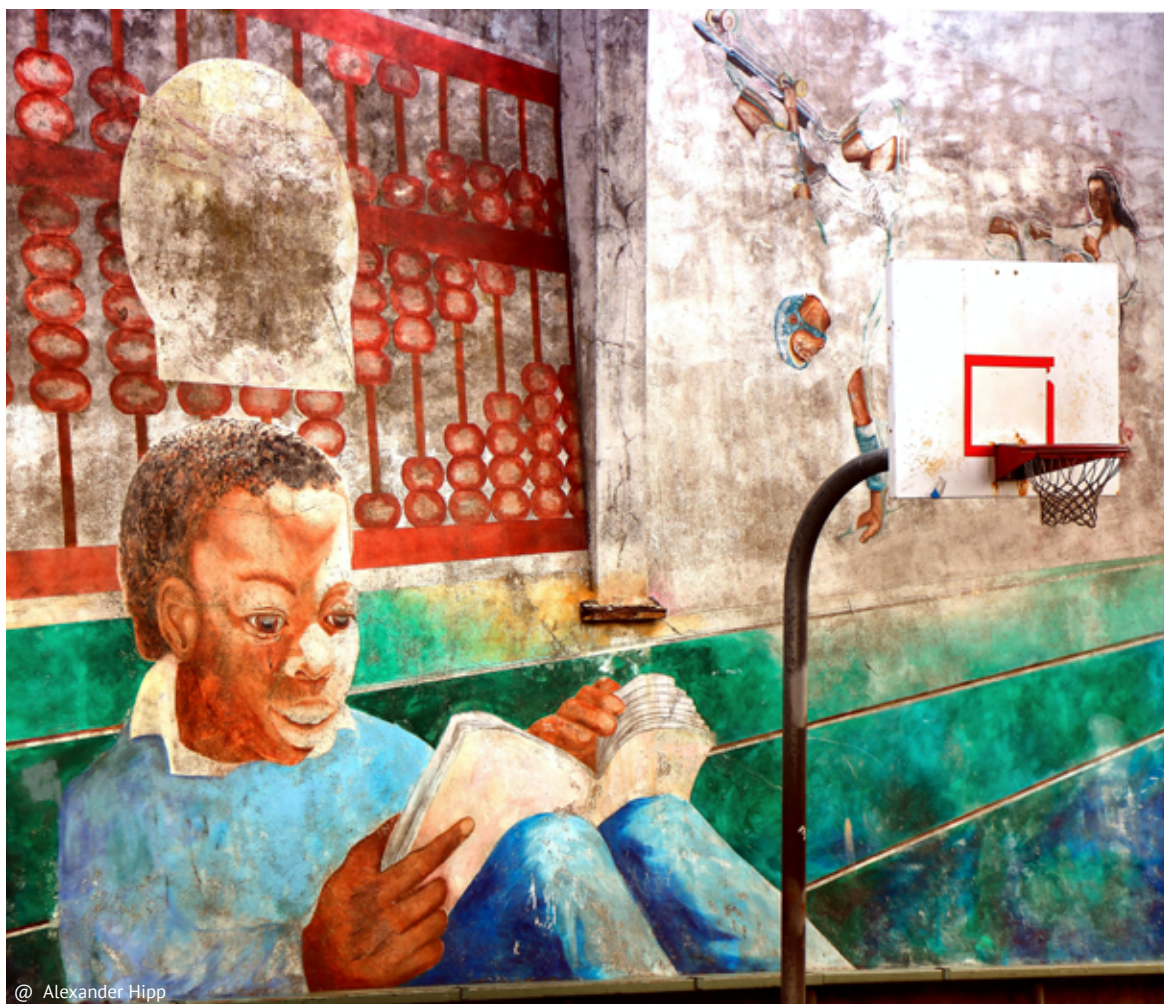
⁵⁴ Fricke, H.J., DEAR Support Team for the European Commission (2019). *DEAR projects 2019: Campaigning-Advocacy & Global Learning. A review of European Commission supported Development Education & Awareness Raising (DEAR) projects in implementation 2018-2019* // <https://europa.eu/capacity4dev/dear/documents/dear-projects-report-2019>

⁵⁵ InterCap. *Projekto tikslai ir uždaviniai* // <https://www.developotogether.eu/lt/about>

⁵⁶ Lietuvos vartotojų institutas. *Informacija. Visuomenės švietimo kampanija „Linkėjimai, maistas“* // <http://www.vartotojai.lt/index.php?id=11425>

⁵⁷ Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *Kvietimas teikti paraišką* // http://vbplatforma.org/LT/projektai/make_europe_sustainable_for_all_darni_europa_visiems/107

- EK DEAR projektams būtina užtikrinti kofinansavimą, kuris siekia 10% organizacijai skiriamo projekto biudžeto. Ne visos NVO yra pajėgios pritraukti reikiamą kofinansavimą, o Lietuvoje tokios galimybės iš nacionalinių ir vietos NVO rėmimo programų yra ribotos.

@ Alexander Hipp

Išvados ir rekomendacijos

Tiek tarptautiniai, tiek ir nacionaliniai strateginiai dokumentai sudaro visas prielaidas globaliojo švietimo aktualizavimui ir plėtojimui Lietuvoje. Deja, tenka pastebėti, kad vis dar trūksta sisteminio požiūrio į šios švietimo koncepcijos svarbą. Tokia išvada grįstina šiais argumentais:

- Teigiamo gyventojų požiūrio į paramą besivystančioms šalims pastaraisiais metais mažėjimas;
- Žemas gyventojų teigiamą požiūrį į jų galimybes asmeniškai prisidėti prie globalių vystymosi procesų;
- Itin pasyvus gyventojų dalyvavimas vystomojo bendradarbiavimo veiklose;
- Nepakankamas globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų integravimas bendrojo ugdymo programose;
- Itin menkas globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų aktualizavimas pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemoje;
- Fragmentuota mokyklų ir pavienių mokytojų veikla, siekiant stiprinti globaliojo švietimo veiklas mokyklos aplinkoje;
- Menkas dėmesys globaliojo pilietiškumo ir darnaus vystymosi nuostatomis vaikų ir jaunimo neformaliojo švietimo ir darbo su jaunimu veiklose, finansuojamose nacionalinių ir savivaldybės programų lėšomis;
- Menkas globaliojo švietimo veiklų finansavimas Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai lėšomis;
- Nepakankamas dėmesys NVO stiprinimui ir įgalinimui inicijuoti ir įgyvendinti tiek mažos, tiek ir didelės apimties globaliojo švietimo projektus.

Siekiant nuosekliai didinti teigiamą Lietuvos gyventojų požiūrį į darnų vystymąsi, pagalbą besivystančioms šalims ir skatinti jų dalyvavimą globaliuose darnaus vystymosi procesuose, būtina užtikrinti kuo platesnį globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų ir turinio integravimą viešojoje politikoje, praktikoje ir kasdieniame žmonių gyvenime. Tam būtina atlikti keletą svarbių veiksmų:

1. Stiprinti globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatų integravimą bendrojo ugdymo programose Lietuvoje. Tam visas prielaidas sudaro strateginiai dokumentai, nubrėžiantys gaires bendrojo ugdymo programų atnaujinimui tačiau išlieka grėsmė, kad globalusis švietimas ugdymo programose gali likti itin fragmentuotas. Integruotas ar horizontalus kompetencijų ugdymas reikalauja visos mokyklos įsitraukimo ir gebėjimo sukurti aplinką, kurioje šios kompetencijos būtų ne tik deklaruojamos, bet ir praktiškai ugdomos. Todėl siekiant globaliojo pilietiškumo kompetencijas ugdyti sistemingai, būtina parengti inovatyvius ir efektyvius modelius, įgalinančius keisti mokyklos kultūrą, užtikrinančią tarpdalykinę integraciją ir efektyvų horizontaliųjų kompetencijų, tame tarpe ir globaliojo pilietiškumo, integravimą ugdymo procese.

2. Peržiūrėti ir atnaujinti mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas, į jas integruojant globaliojo švietimo ir darnaus vystymosi nuostatas. Tas ypač svarbu, siekiant užtikrinti sėkmingą atnaujintų bendrųjų ugdymo programų įgyvendinimą, didelį dėmesį skiriant integruojamam turiniui, tarp jų ir globaliajam bei darnaus vystymosi švietimui.

3. Užtikrinti globaliojo švietimo veiklų finansavimą ne tik Vystomojo Bendradarbiavimo ir paramos demokratijai, bet ir kitų programų lėšomis. Itin svarbu prioritetizuoti globalųjį švietimą nacionalinėse ir savivaldybių vykdomose programose, remiančiose vaikų ir jaunimo socializacijos, neformaliojo švietimo veiklas ir jaunimo iniciatyvas.

4. Gerinti visuomenės informavimą apie vystymąsi veiklų kokybę, užtikrinti jų tęstinumą, siekti, kad visuomenės informavimas apie vystymąsi vyktų ne fragmentiškai, o nuolat.

5. Užtikrinti nuolatinį visuomenės informavimo apie vystymąsi veiklų finansavimo didinimą, o augant Lietuvos OPV ir projektų iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšoms, tą daryti proporcingai.

6. Stiprinti Lietuvos nevyriausybių organizacijų gebėjimus, siekiant jų aktyvesnio įsitraukimo į globaliojo švietimo veiklas ir projektus;

7. Sudaryti sąlygas NVO dalyvauti plačios apimties globaliojo švietimo projektuose, ypač užtikrinant tokių projektų kofinansavimą.

Naudoti šaltiniai

1. Augutienė, I. (2016). *Globalusis švietimas mokyklos gyvenime. Metodinis leidinys mokytojams ir mokyklų administracijų atstovams*. Vilnius // https://751d4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_7676bbbb53154022901bf4201dba790d.pdf
2. Augutienė, I., Baltrėnienė, Z. (2014). *Globalus švietimas Lietuvoje. Iššūkiai ir galimybės*, Vilnius // https://751d4de4-2aa8-440e-a932-e362ad3df712.filesusr.com/ugd/a7bcb4_d5d2a2ec4f7f4c03b66ad20a2651d123.pdf
3. Bourn, D. (n.d.). *What Is Meant By Development Education?* Sinergias Ed. // <http://www.sinergiased.org/index.php/revista/item/51-douglas-bourn-what-is-meant-by-development-education>
4. Buraitytė A., Lekavičiūtė E. (2019). *Darnaūs vystymosi tikslų rekomendacijų rinkinys*. Vilnius
5. Carvalho da Silva, M., Cabezudo, A., Cicala, F., de Bovar Black, M.L. (2019). *Global Education Guidelines. Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy makers*. Lisbon: North-South Centre of the Council of Europe.
6. Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2008-08-26, Nr. ISAK-2433
7. *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning...* // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>
8. *Education Monitoring Report "DE Watch"*. Brussels // https://gene.eu/wp-content/uploads/Gene_OtherPublications-DEWatchReport.pdf
9. European Multi-Stakeholder Steering Group on Development Education (2010). *European Development*
10. European Multistakeholder Steering Group, o. (2007). *The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising*. // https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/european_consensus_development.pdf
11. *European Parliament and the European Commission* (2017) // https://ec.europa.eu/international-partnerships/european-consensus-development_en#:~:text=Together%20with%20its%20member%20countries,action%20framework%20for%20development%20cooperation.
12. Europos Komisija. *Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamentas, kuriuo sukuriama Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus“ ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1288/2013 (pasiūlymas) (2018/0191(COD))* // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0367&from=EN>
13. Europos Taryba. *Tarybos 2018 m. gegužės 22 d. rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų (2018/C 189/01)* // [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)
14. Fricke, H.J., *DEAR Support Team for the European Commission* (2019). *DEAR projects 2019: Campaigning-Advocacy & Global Learning. A review of European Commission supported Development Education & Awareness Raising (DEAR) projects in implementation 2018-2019* // <https://europa.eu/capacity4dev/dear/documents/dear-projects-report-2019>
15. Global Education First Initiative (GEFI). *Priority #3: Foster Global Citizenship* // <http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/global-citizenship>
16. Global Education First Initiative (GEFI). *Statement from the Secretary-General* // <http://www.unesco.org/new/en/gefi/about/an-initiative-of-the-sg/>
17. Global Education Network Europe (2018). *The State of Global education in Europe 2018* // <https://gene.eu/wp-content/uploads/State-of-Global-Education-2018.pdf>
18. Global Education Network Europe (2019). *The European Global Education Peer Review Process National Report on Global Education in Estonia* // <https://gene.eu/wp-content/uploads/Estonia-PR-report.pdf>
19. *Globaliojo švietimo koncepcija (projektas)* // <https://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/globalus/Globaliojo-svietimo-koncepcija-PROJEKTAS-2015-04-09.docx>
20. IBE-UNESCO (2016). *Global Monitoring of Target 4.7: Themes in National Curriculum Frameworks* // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246382>
21. InterCap. *Projekto tikslai ir uždaviniai* // <https://www.developotogether.eu/lt/about>

22. Jungtinių Tautų generalinės asamblėjos rezoliucija „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ (vertimas į lietuvių kalbą) // https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/616_f0344be4d69247a960d9f29e16311d16.pdf
23. Kauno m. savivaldybė, 2020 m. *kvietimai pagal sritis ir prioritetus* // https://iniciatyvos.kaunas.lt/#sritis_prioritetai
24. Kėdainių r. savivaldybė. *Pakartotinai skelbiamas jaunimo iniciatyvų projektų finansavimo konkursas* // <http://www.kedainiai.lt/go.php/lit/Pakartotinai-skelbiamas-jaunimo-iniciatyvu-projektu-finansavimo-konkursas>
25. Klaipėdos m. savivaldybė. *Jaunimo iniciatyvų projektų finansavimo konkursas* // <https://www.klaipeda.lt/lt/naujienu-archyvas/skelbimai/jaunimo-iniciatyvu-projektu-finansavimo-konkursas/7602>
26. Komisijos komunikatas. Europos žaliasis kursas (COM(2019)) // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>
27. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. *Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo*, 2019-11-18, Nr. V-1317
28. Lietuvos vaikų ir jaunimo centras. *Skelbiamas Vaikų ir jaunimo socializacijos projektų konkursas* // <https://lvjc.lt/projektas/skelbiamas-vaiku-ir-jaunimo-socializacijos-projektu-konkursas/>
29. Lietuvos vaikų ir jaunimo centras. *Socializacijos projektų konkursas: finansavimas skirtas 32 paraiškoms* // <https://lvjc.lt/projektas/socializacijos-projektu-konkursas-finansavimas-skirtas-32-paraiskoms/>
30. Lietuvos vartotojų institutas. *Informacija. Visuomenės švietimo kampanija „Linkėjimai, maistas“* // <http://www.vartotojai.lt/index.php?id=11425>
31. LR Seimas. *Rezoliucija dėl Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo Lietuvoje*, 2018-09-28, Nr. XIII-1514
32. LR Vyriausybė. *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugsėjo 21 d. nutarimo Nr. 937 „Dėl Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo*, 2018-09-19, Nr. 961
33. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Estonia. *Overview of Estonian development cooperation* // <https://vm.ee/en/overview-estonian-development-cooperation>
34. Nacionalinė nevyriausybinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *Apie projektą „Solidarity Goes Global“* // http://vbplatforma.org/LT/projektai/solidarity_goes_global/470
35. Nacionalinė nevyriausybinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *Kvietimas teikti paraiškas* // http://vbplatforma.org/LT/projektai/make_europe_sustainable_for_all_darni_europa_visiems/107
36. Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma. *DVT ambasadoriai* // <http://vbplatforma.org/LT/dvt-ambasadoriai>
37. OECD (2016). *E2030 Conceptual Framework: Key Competencies For 2030 (DeSeCo 2.0)* // <https://www.oecd.org/education/2030/E2030-CONCEPTUAL-FRAMEWORK-KEY-COMPETENCIES-FOR-2030.pdf>
38. Oficialiosios statistikos portalas. *Nacionaliniai darnaus vystymosi rodikliai* // <https://osp.stat.gov.lt/nacionaliniai-darnaus-vystymosi-rodikliai>
39. Palangos m. savivaldybė. *Palangos miesto savivaldybės administracija skelbia 2020 m. jaunimo iniciatyvų skatinimo projektų atrankos konkursą* // <https://www.palanga.lt/index.php/palangos-miesto-savivaldybes-administracija-skelbia-2020-m-jaunimo-iniciatyvu-skatinimo-projektu-atrankos-konkursas/6226>
40. *The New European Consensus on Development „Our World, Our Dignity, Our Future“. Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States Meeting within the Council*, the
41. Ugdymo sodas. *Į pagalbą mokytojui* // <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=105/630>
42. Ugdymo sodas. *Ugdymo plėtotės centro įgyvendinami globaliojo švietimo projektai* // <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dry/med=105/628>
43. UNESCO (2020). *Global Education Monitoring Report, 2020: Inclusion and Education: All Means All* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
44. UNESCO. (2014). *Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the Twenty-first Century*. Paris: UNESCO.
45. Vilniaus m. savivaldybė. *Paraiškų priėmimas 2020 m. Vilniaus jaunimo programų konkursui vyksta* // <https://paslaugos.vilnius.lt/service-list/paraisku-priemimas-2020m-vilniaus-jaunimo-programu-konkursui-vyksta>
46. Vytauto Didžiojo universitetas. *Studijų programos / Ilimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika (Kaune ir Vilniuje)* // <https://www.vdu.lt/lt/study/program/detailed/272/>

